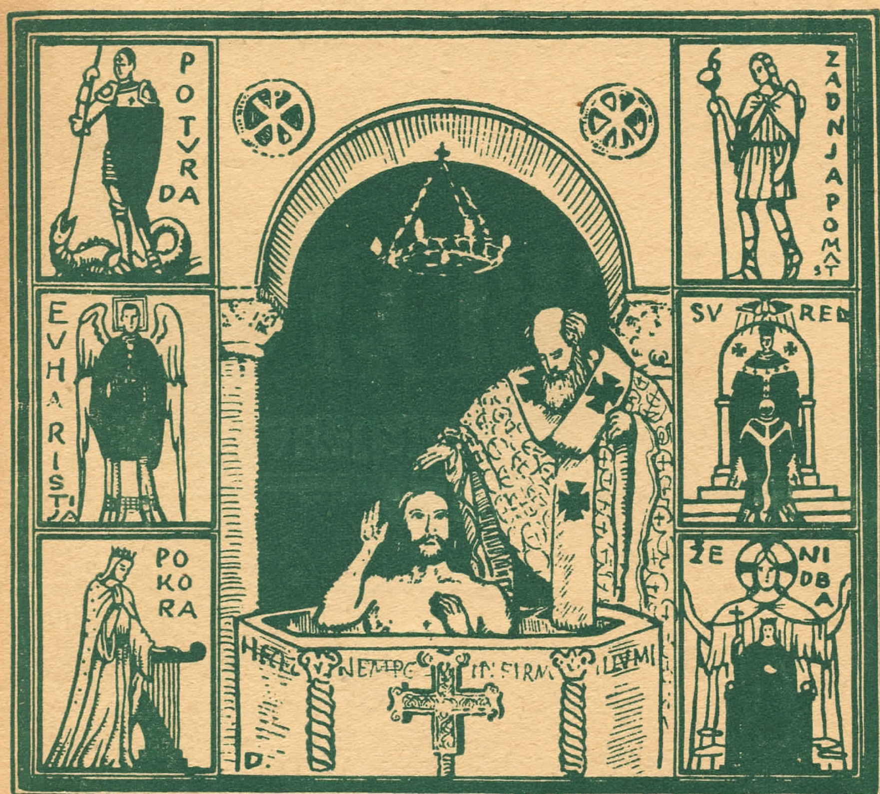
Poštarina plaćena u gotovu.

ŽIVOT S CRKVOM

LITURGIJSKI ČASOPIS

GOD. V. 1939. BR.: 12.

ŽIVOT S CRKVOM

Časopis za liturgijsku obnovu s prilogom »Sv. Misa za nedjelje i blagdane«.

Izlazi jedamput mjesečno prema crkvenoj godini. Dozvolom crkvene vlasti izdaje »Zvijezda mora« — Hvar, a uređuje: Sveć. Šime Kovačić, Hvar. Tisak Leonove tiskare - Split (zastupnik Josip Dadić).

Godišnja pretplata:

Časopis s prilogom 36.— Dinara
Sam časopis . . 24.— „
Sam prilog . . 12.— „

Pretplata se šalje: »Zvijezda mora« - Hvar (br. čeka 32.193).

Povjerenici koji raspavačaju barem 5 komada priloga, prodavaju 1 komad za 1 Dinar, a upravi plaćaju za svih 12 brojeva po 10 Dinara.

SADRŽAJ:

PORUKA UPRAVE. Skoro u svakom broju časopisa molimo i pozivamo pretplatnike neka nam podmire svoje dugovanje još iz ranijih godina, a povjerenike neka nam redovito, po mogućnosti svakog mjeseca, šalju obračun i doznače utržak. Uza sve naše molbe i preporuke velika većina ih se ogluši našem pozivu. Mi smo radi toga nekima obustavili daljnje šiljanje lista, a ovim najozbiljnije opominjemo sve neka podmire svoj dug. Ne ćemo i ne smijemo dozvoliti, da zbog nemara nekojih budemo morali obustaviti daljnje izdavanje lista, koji je po mnijenju svih prijatelja liturgijske obnove neophodno potrebit. Od onih, koji se ne budu odazvali našim preporukama i molbama, bit ćemo prisiljeni drugim putem utjerati dug.

Molimo da se uvaži i izbjegne tolikim neugodnostima i suvišnim troškovima.

Preporuča se pretplatnicima, da pri doznačivanju pretplate naznače na poleđici čeka tačan broj njihove omotnice pod kojim im se list šalje.

Naši pokojnici u liturgiji

Velika je utjeha za kršćanina kad znade da se iza njegove smrti, kad ga sve ostavi i najbolji prijatelji zaborave, sv. Crkva kao brižna majka brine se za nj, pomažući ga svojim molitvama i izazivajući na nj milosrđe Božje. To nas ne čudi. Ta već su pogani dostojno i s velikim pijetetom pokapali i štovali svoje mrtve. Grob im je bio svetinja. Poznata su t. zv. Parentalija, dan u koji bi pohađali grobove svojih pokojnika i prinosili bogovima žrtve. Sve to pokazuje da su i sami pogani štovali svoje pokojnike.

1. P o g a n s k o s h v a ć a n j e. Ali kakovo je bilo poimanje pogana o smrti! Za poganina je to bio najstrašniji dan, pun groze i žalosti. Svršetak svega: časti, bogatstva i uživanja, a poslije toga velika neizvjesnost. I ono nekoliko njih, boljih i plemenitijih, koji su vjerovali u prekogrobni život, nijesu ga drugačije shvaćali, nego kao život, u tami. O tome nam najrječitije govori kamenje, natpisi nad poganskim grobovima: »Kamo idem, ne znam; nerado umirem...« — »Živio sam kako sam htio, a zašto sam umro, toga ne znam.« — »Tu leži u tami...« Iza ovih natpisa stoji neizvjesnost, beznađe, upitnik. Tako govori poganstvo, ali nemože dati odgovora. Pravi i potpuni odgovor na to daje kršćanstvo.

2. K r š ć a n s k o s h v a ć a n j e. Kršćanstvo je svojim dolaskom na svijet uz ostale promjene u poganskom životu i društvu unijelo i u naziranju o smrti i prekogrobnom životu posve druge poglede. Kršćanstvo je zadržalo i

oplemenilo stare poganske pogrebne običaje. Svoju vjeru u prekogrobni život, ono temelji na riječi Božjoj, posebice na temeljnoj istini sv. vjere, na uskrsnuću Spasiteljevu, kako to lijepo tumači sv. Pavao Solunjanima: »Hoćemo, braćo, da vi znate za one, koji su usnuli, da ne žalite kao i ostali, koji nemaju nade. Ako vjerujemo da je Isus umro i uskrsnuo, tako će Bog i one koji su usnuli, po Isusu dovesti s njime«. (I. Sol. IV. 1314).

Zato se pravi kršćanin ne boji smrti. On veselo hrli u smrt za Krista. Njemu je smrt anđeo, koji ga vodi u zemlju obećanja. Prekogrobni život kršćaninu nije tama, nego kraljevstvo svjetlosti. On se na zemlji osjeća putnikom, a smrt ga vodi u konačnu njegovu domovinu. Za kršćanina je smrt san, privremeni počinak. Zato su i nazivali grobište »*koimeterion*«, *dormitorium*, t. j. »*počivalište do uskrsnuća*«. O ovakvom shvaćanju smrti i prekogrobnog života opet nam najljepše govore natpisi na kršćanskim grobovima: »Irena, živi u Bogu«. — »Bog ti bio radost!« — »Živi u Bogu«. — »Spava u miru«. — »Bogu je vratio svetu dušu«. — »Živi u miru sa svetima«. — »Mir tebi u Gospodu!« — »Da si zdravo u Duhu Svetom«. i t. d. Uz ove natpise, pune vjere i nade, smirenosti i predanosti, slikali bi razne figure, koje su imale bolje istaknuti natpis: feniksa ili pauna sliku besmrtnosti, sidro znak nade, ili kakav prizor iz sv. pisma, ili osobe u kojima se isticala ideja neumrlosti (Danijel, Jona, Lazar i t. d.).

Iz ovoga slijedi da su kršćani s najvećim poštovanjem i najdostojnije pokapali svoje mrtve i štovali ih. Dapače, grobovi pokojnikâ bili su najobičnije mjesto sastajanja i pribivanja sv. žrtvi. To nam dokazuju katakombe, starokršćanska podzemna grobišta, gdje su se kršćani noću sastajali na molitvu. Na grobovima pokojnika prinosila se sv. Žrtva za njih. O prikazivanju sv. Žrtve za ispokoj duša pokojnika već za vremena sv. Ignacija Antiohijskog i sv. Polikarpa, govorilo se kao o tradicionalnoj stvari, koja se javlja s prvim počecima sv. Crkve. Kasnije Crkva je odredila da se sv. misa prikazuje samo na grobovima mučenikâ, ali za same mučenike nije nikad prikazivala sv. misu, nego se njima utjecala u zagovor.

U spomen pokojnika, prema starim rimskim i grčkim običajima prvi kršćani svetkovali su posebno dan ukapa, koji je do 4. vijeka bio ujedno i dan preminuća (što se i danas vidi iz crkv. molitava prigodom ukopa), treći, sedmi, trideseti dan i godišnjicu smrti. Za svaki od ovih dana sadrži Gelazijev sakramentarij posebni misni formular. Također Leonov sakramentarij sadrži 5 misnih formulara »super defunctos«. Danas postoje u rimskom misalu 4 misna formulara za mrtve i to na spomen svih vjernih mrtvih (1. misa na 2. novembra), za dan ukopa, godišnjicu smrti i svagdašnja misa za mrtve.

Tekom vremena ova se stara, klasična liturgija za mrtve nešto izmijenila silom prilika, osobito u Italiji za barbarskih navala, kad više nisu ukopavali svoje mrtvace u katakombama, jer je to bilo nesigurno i dosta opasno. Tada su ih počeli ukapati u predvorjima crkava i kasnije u samim crkvama. Česti sastanci na grobovima pokojnika postali su rjeđi, sv. misa prikazivala se samo na dan ukopa, 3. 7. 30. dan i godišnjicu smrti, a Crkva je na to uvela moljenje oficija za mrtve, koje se i danas sastoji od Vespera i Matutina s Pohvalama.

3. S p o m e n s v i h v j e r n i h m r t v i h. Kako se iz dosadašnjeg vidi, kršćani su već od najstarijih vremena posvećivali posebne dane u spomen svojih pokojnika, a u nekim krajevima i u spomen svih vjernih mrtvih. Ali ovaj običaj nije bio svugdje jednak. U X. v. poglavito po benediktinskim samostanima, počeli su svetkovati godišnji spomen svih pokojnih dobročinitelja. Napokon koncem X. v. sv. Odilon opat glasovitog samostana Cluny, odredi da svi benediktinski samostani koji su bili s njime u vezi, svake godine na 2. studenoga slave uspomenu svih vjernih mrtvih. Kasnije su sv. Oci Pape ovu odredbu odobrili i protegnuli na cijelu Crkvu.

Ovaj dan je vrlo zgodno izabran. Poslije nego se sv. Crkva s veseljem sjeća svih članova slavodobitne Crkve, pravo je da se sjeti i članova trpeće Crkve u čistilištu i da im svoim molitvama, osobito sv. misom ublaži i skrati trpljenje i pribroji ih zboru slavodobitne Crkve na nebu. Zato se iza večernje Svih Svetih odmah pjeva večernja za mrtve, iza koje se polazi u procesiji uz kucanje mrtvačkog zvona na groblje, gdje se daje odrješenje za sve vjerne mrtve. Vjernici pak, pokazuju svoju ljubav prema svojim pokojnicima i time, što u znak vjere pale svijeće, a u znak štovanja kite grobove izabranim cvijećem.

Ali sv. Crkva se nije ograničila na to, da samo jednom na godinu čini spomen svih vjernih mrtvih. Ona se svaki dan sjeća svoje djece koja su prešla u vječnost. Svaki dan u sv. misi iza posvećenja veli: »Spomeni se, Gospodine, i slugâ i službenicâ svojih, koji su otišli pred nama sa znamenjem vjere i počivaju u snu mira... Udijeli, molimo Gospodine, njima i svima, koji u Kristu počivaju mjesto rashade, svjetlosti i mira«. Svećenici u časoslavu sedam puta dnevno mole za sve pokojnike, jer sedam djelova časoslova svršava s molitvom za sve njene mrtve. Sv. Crkva je također odredila da se mnogi oprosti, što ih za razna dobra djela kršćani dobivaju, mogu namijeniti pokojnicima, koji su u čistilištu, a neki i moraju. Zato je odredila,

da svi koji se na Dušni dan ispovjede i pričeste, *kolikogod puta* pohode koju crkvu ili kapelu i izmole na nakanu sv. Oca Pape 6 Očenaša, 6 Zdravo Marijo i 6 Slava Ocu, *toliko puta* dobivaju potpuni oprost, koji se mora namijeniti nekoj određenoj duši u čistilištu.

Osim toga Crkva je odredila da se svi koji su u Kristu preminuli moraju ukapati u blagoslovljenom zemljištu za to određenom. Ako to iz bilo kojeg razloga nije moguće, kako rimki obrednik veli, onda se mora nad grobom postaviti križ u znak da je pokojnik umro u Kristu.

U zadnje doba sv. Crkva je na osobiti način pokazala svoju nježnu brigu da što bolje pomogne dušama pokojnika. U svjetskom ratu, naime, god. 1915. papa Benedikt XV. proširi na cijelu Crkvu privilegij, kojeg je još Benedikt XIV. bio podijelio za Španjolsku. Dao je, naime, vlast svim svćenicima da na Dušni dan mogu prikazati 3 sv. mise za pokojne i to: jednu za sve vjerne mrtve, drugu za mrtve na odluku Sv. Oca Pape, a treću po svojoj volji.

4. L i t u r g i j a m r t v i h. Ganutljivi su crkveni obredi Dušnog dana, osobito u rano jutro, kad se pjeva jutrenja za mrtve s 3 nokturna i sa prvom pjevanom sv. misom za mrtve. Kršćanin ne plače na Dušni dan. U liturgiji za mrtve nema ništa žalosna. Iz svih molitava što ih sv. Crkva Bogu upravlja za svoje pokojne, izbija pravo kršćansko ufanje i čežnja za nebom. Dapače, vjernik je pun tihe radosti što može danas pružiti na posebni način pomoć svojim dragim pokojnicima i iskazati im svoje štovanje i ljubav. Iz sv. liturgije kao da čuje njihov glas i sam se ćuti usko povezan sa svijetom onkraj groba.

Lijep je i ganutljiv poklik sv. Crkve k Bogu u p o č e t n o j p j e s m i na sv. misi: »Pokoj vječni daruj im, Gospode, i svjetlost vječna svjetlila njima...«. To je stara antifona i rijetka pojava, da apokrifi ulaze u liturgiju, jer je uzeta prema apokrifnoj IV. knji. Esdre (II. 34, 35). Crkva vapi da se ostvari čežnja duša pokojnika za Bogom, za kraljevstvom svjetlosti. Ova početna pjesma je ista za sve mrtvačke sv. mise. U k o l e k t a m a, koje su u svakoj mrtvačkoj misi različite, moli Crkva Otkupitelja svih vjernih da im oprosti svaku krivicu (1. misa); da im udijeli »mjesto odmora blaženi pokoj i jasnu svjetlost« (II. misa); zatim po prošnjama Bl. Dj. Marije i svih svetih da ih privede u dio vječnog blaženstva (III. misa). Ove se misli na razne načine ponavljaju u tajnim i popričesnim molitvama na sve tri sv. mise za mrtve, kao i u pjesmi iza poslanice i u prikaznoj pjesmi, gdje Crkva moli Boga da oslobodi duše vjernih mrtvih od veza grijeha, i da ih iz tame privede u svjetlost. Celanova sekvenca »D a n o d g n j e v a«, prvatno spjevana za 1. nedj. Adventa, a kasnije unesena u misu za pokojne, vrlo je potresna, jer nam zorno slika strašan prizor sudnjeg dana, dok s druge strane svu provejava ufanje u milosrđe Spasitelja Isusa. P r e d s l o v l j e je nadasve lijepo i utješno, puno kršćanskog ufanja, jer »**ipak nas tješi obećanje budućeg uskrsnuća**«, iako nam se »**život mijenja, ne oduzimlje se**; i kad se razori kuća ovog zemaljskog boravka, **pripravlja se vječni stan na nebesima**«. U **pričesnoj pjesmi** poziva se Crkva na milosrđe i blagost Spasiteljevu i moli da i duše koje trpe budu dionice slave svetih.

*

ENIATĆ RDGOV GO

Naš narod, posebno u Dalmaciji pokazuje veliku pobožnost prema dušama u čistilištu i to u duhu liturgije. To se vidi iz toga, što kod nas u Dalmaciji nema sprovoda, a da se ne pjeva bar jedan nokturan s pjevanom sv. misom u prisutnosti mrtvaca. Svake nedjelje iza blagoslova s Presvetim moli se psalam »Iz dubina« s molitvom za pokojne. U nekim župama je jedna nedjelja u mjesecu posvećena dušama u čistilištu, te se obavljaju pobožnosti za njih. Koliko naš narod posebno na selu štuje svoje pokojnike, vidi se i po tome, što u svakoj važnoj zgodi (sretan porod, operacija, teška bolest, putovanje u Ameriku , obilan rod i t. d.) daju da se čita sv. Misa za duše čistilišta u zahvalu ili preporuku, da se one mole za njih. A prije svake večere ukućani, gdje se još drže kršćanske tradicije. mole za svoje pokojnike. Svakako je lijepa i utješna ova pobožnost naroda prema dušama u čistilištu, te čini da je cio život i rad naših vjernika usko povezan s njihovim dragim pokojnicima.

D. I. TRŽOK

Krštenje i krstionice

(Svršetak.)

KRŠTENJE U STAROKRŠĆANSKOJ UMJETNOSTI

Helensko-latinska civilizacija sa svojom živom imaginacijom utjecala je, da su i prvi kršćani vrlo rado upotrebljavali simbolične slike i dekoracije. Tako su kršćanski umjetnici i pjesnici simbolično prikazivali krštenje. Nježni Hermas, auktor »Pastora« (g. 140-155.?) predstavlja Crkvu Božju kao veoma visoku kulu, čiji su temelji u vodama (Viz. III. 2.). Kad je Hermas u viziji zapitao, što to znaći, dobio je odgovor, da će naš život biti *spašen po vodi, to jest po krštenju*. Za Hermasa je krštenje vrata spasenja, odlučni akt preporoda. Starokršć. umjetnici u katakombama (II.-IV. v.) posvetili su sakramentu krštenja veliki broj simboličnih slika. Pošto je uz krštenje čvrsto povezana kateheza u školi katekumenata to nalazimo slike na fresku ili plastične kompozicije na sarkofazima, koje nam prikazuju katehetu ili doktora. On je odjeven sa filozofskim palijem. Sad je prikazan kako čita (praelectio), sad opet kako tumači sa gestom oratorskom. Uz katehetu se nalazi slika novokrštenika (neohitus). Zapreke i napasti, koje mora da podnosi neofit od svjetskog obzira, od poganskih i heretičkih filozofa prikazane su simbolički u Sirenama Uliksovim. Vrlo je poučna i klasična jedna slika

u Baptisteriju (Via Salaria Vetus, danas Via Lienza) na kojoj se vidi jedna šumska idila. Božica Diana ubija jelene, što trču k izvoru, da se napiju. Dok Nimfa miluje i brani jelene. Msgr. Wilpert ovako tumači ovaj afresko. Jeleni su simbol kršćana, koji čeznu za krštenjem. Diana je simbol poganstva, koji odbija ljude od kršćanske vjere, dok je Nimfa prijateljica kršćana.

Najstariji simbol krštenja je ribar, koji s udicom lovi ribu. On dolazi veoma često. Taj simbolizam dolazi na temelju riječi, koje je Spasitelj upravio apostolima i njihovim nasljednicima: »Faciam vos fieri piscatores hominum«. (Učinit ću vas da budete ribari ljudi). Poznat je opis Tertulijanov o simbolizmu ribe: »Nos pisciculi secundum Ichtyn nostrum Jesum Christum«. Kršćanin je naime mala ribica, koja je izašla iz Ribe to jest Krista. Simbolizam parabole o mreži i o ribaru trajao je sve do epohe mira.

Iza ribara najstariji simbol krštenja jesu *jeleni* prema psalmu 41. Jeleni, koji trču na izvor vode, da piju jesu »par excellence« simbol krštenja. S ovom slikom bili su ukrašeni svi baptisteriji. I Mojsije, koji sa štapićem udara u hrid, iz koje teče voda, također je simbol krštenja.

Noje u korablji nad vodama općega potopa ima isti simbol. *Prelaz Izraelaca preko mora Crvenoga* je slika krštenja. Taj simbolizam tumači nam sv. Petar: Svi očevi naši kršteni su u Mojsiji, u oblaku i u moru« (1. Kor. 10. 2.). Vrijedno je spomenuti jedan sarkofag sa ovom kompozicijom u arheoložkom muzeju u Splitu, o čemu je pisac ovih redaka već podulje napisao »v. Novo Doba«, (4. IV. 1931.). Prizori iz života Isusova kao čudesno ozdravljenje slijepca od rođenja i paralitičara u Kafarnaumu (piscina probatica), što ih susrećemo i u slikarstvu i u plastici, jesu također aluzije na krštenje.

Krštenje je simbol vječnoga spasenja to jest plodova sv. Križa, pa se u drevnoj starini nazivalo i »Sacramentun Crucis«. Simboli krštenja spojeni su često sa euharističkim predstavama, što je bilo u običaju kod starih umjetnika. Ispod triumfalnog križa izviru četiri rijeke, a na rijekama piju jeleni. Interesantna je simbolika u katehezi *Filipa Djakona* (Act. Ap. 8. 26-40.). Ovu simboliku već je bio spomenuo pisac ovih redaka u »Hrv. Straži« (19. III. 1931.). Kako je poznato u prvim vijekovima Crkve mnogi su odlagali krštenje sve do smrtne pogibelji, da se mogu prikazati bez grijeha i čisti pred sudom Božjim. To je bila u ono doba prava manija ili moda. Pošto su primali krštenje na bolesničkom krevetu zvali su ih »Klinici ili Grabatariji«. Naravski da Crkva nije tolerirala ovaj ružni običaj i nastojala je da ga iskorijeni. Ovom pozivu Crkve odazvali su se ne samo svećenici, već i umjetnici. Slučajni susret đakona Filipa sa ministrom financija etiopske kraljice Kandacije urodio je dobrim plodom. Poslije Filipove kateheze neposredno je slijedilo krštenje etiopskog dostojanstvenika: *Evo vode, što mi brani da se krstim*«. *Ove riječi* morao je imati na umu svaki katekumen poslije nego je prošao sve tečajeve i ispite u kršćanskom nauku. Osim simbola nalazimo i realna prikazivanja samoga obreda krštenja.

U kubikulima t. z. Sakramenata u katakombama Sv. Kalista naslikana je realna scena krštenja. Novokrštenik kao golo dijete prikazan je ovde kao na svim slikama i skulpturama. Umjetnici su precizno i veristički prikazali obred, držeći se tačno misli i koncepta Crkve, da je naime krštenik dijete (infans), puer, puella). Ruke raširene uzduž tijela. Uronjen je u vodu sve do goljenica. S lijeve strane krštenika stoji svećenik, koji krsti, postavljajući mu na glavu desnu ruku. Krštenik je uvijek potpuno go, dok je svec. (baptizans) odjeven sa palijem. U nekim afreskama (Katak. Sv. Petra i Marcelijana III. v.) svećenik ne polijeva glavu krštenika, već obilni mlazevi vode silaze iz jedne golubice, simbola Duha Svetoga. Kao u slikarstvu, tako i u plastici ima više slika krštenja Kristova u Jordanu. Prikaza je ista kao i kod krštenja katekumena. Jedina razlika je u tome, što je povrh glave Isusove golubica Duha Svetoga. Više ima slika krštenja Kristova nego katekumena. Tomu je razlog i odgojna svrha, da se katekumeni nauče slijediti primjer našega Spasitelja. Jedinstven je slučaj na sarkofagu Julija Bassa, gdje su Isus i Ivan Krstitelj prikazani kao jaganjci.

Na jednom nedavnom otkrivenom sarkofagu kod katakomba sv. Sebastiana, nalazi se fragment sa prikazanjem čudesnog ribolova sv. Petra. Taj ribolov je slika i simbol obraćenja i pokrštenja naroda u krilu katoličke Crkve.

KRSTIONICE I NJIHOV SJAJ.

Kako smo već spomenuli, do vremena Konstantina nije bilo posebnih krstionica. U katakombama nije se obavljalo krštenje, jer su katakombe služile samo za grobišta i za pogrebne ceremonije. Krštenje se obavljalo kroz prva dva vijeka u privatnim kućama, dakle na mjestima, gdje

su se kršćani sakupljali na sastanke i na Euharistiju. U trećem vijeku kršćanstva je Crkva u Rimu postala vlasnica više privatnih kuća u raznim predjelima grada. Ove su kuće zvane bile »tituli« (po imenu, nazivu, posjedu vlasnika, koji je darovao dotičnu kuću: n. pr. Sabina, Klementa, Praksede, Pudencijama, Bizancije, Euzebije itd.). U njima su bili stanovi za svećenike i prostorije za liturgiju. U IV. i V. vijeku bio je njihov najveći cvat.

Kad se govori o krstionicama u katakombama, onda se radi o krstionicama, koje su bile podignute poslije Konstantina, ne prije IV. stoljeća. Ove krstionice u katakombama na udaljenim rimskim cestama služile su za pokrštenje onog velikog broja seljaka iz Rimske Kampanje. U Rimu nije bilo dovoljno krstimica za sav onaj svijet, što je pristupao novoj vjeri poslije Konstantinovog Edikta. Za to su se upotrebljavale i prostorije katakomba, koje već u IV. vijeku prestaju biti grobišta.

U četvrtom vijeku, kad su se počele graditi veličanstvene bazilike, s njima su se počele graditi i posebne krstionice ili baptisteriji »per immersionem«. Svaka kršćanska općina, koja je imala svoju baziliku, istodobno se uz baziliku dizao i Baptitserij. Četvrti i peti vijek podižu monumentalne krstinice, a gradnja njihova traje sve do sedmoga stoljeća. Kad u jednoj krstionici nalazimo veliku kamenicu za vodu (vasca, concha, piscina), u kojoj može komotno stajati odrasli čovjek kao u kupatilu, to znači da je taj Baptisterij sagrađen prije sedmog stoljeća. Krštenje uranjanjem u vodu (per immersionem) trajalo je u nekim krajevima sve do XIII vijeka.

Pošto su se krštavala i djeca, jer crkveni krugovi nisu svi odobravali rigorizam Tertulijanov, već su mnogi pristajali i uz ideju Ciprijanovu, da i djecu treba rano krštavati, jer kad krštenje pere velike grijehe odraslih, lakše će oprati nevinu dječicu, koja nemaju nikakvog grijeha osim Adamovog, to se u krstionicama upotrebljavala i jedna mala kamenica vode za krštenje djece. Glavna stvar i esencijalni dio svakog starokršćanskog baptisterija bila je kamenica za vodu. Njoj se moglo pristupiti sa svake strane za svečano krštenje »per immersionem«. Sa tehničke strane interesantna je arhitek. Baptisterija. Forma je koncentrična. Nije trebala forma dvorane kao kod bazilika. Tip baptisterije je imitacija rimskog Nimfeja, koji je bio okrugao, kako je bio običaj i kod kupališnih terma. Stare krstionice bile su redovito okrugle forme ili

osmerokutne, kako su bili i veliki imperatorski mauzoleji 4 i 5 vijeka sa kupolom. Možda je bio Dioklecijanov mauzolej u Splitu uzor za carske mauzoleje u Rimu.

Uz krstionicu bila je uvijek spojena dvorana za dijeljenje svete potvrde (consignatio, i confirmatio), koja se zvala Krizmaonica (Consignatorium). Krizma se dijelila neposredno iza krštenja odmah kao nadopuna njegova. Tertulijan je pisao u »De Baptismo« ovo: »Egressi de lavacro perungimur benedicta unctione«. Sve starokršćanske krstionice imale su krizmaonicu kao svoj bitni sastav. Krizmanik se zove u epigrafili »Signatus« ili »Signatus prae claro munere Christi«, ili »Consignatus«.

Osim krizmaonice uz baptisterij se nalazilo i drugih prostorija za praktične, preparatorske potrebe. Bile su dvorane za svlačenje odijela, zvane »Apodyterium« (garderoba), a također i prostor za kupelji prije samog krštenja, da novokrštenici mogu pristupiti čisti u krstionicu. U t. zv. »Hipolitovim kanonima« (C. H.), koje neki smatraju da potječu iz konca II. vijeka, a sadržavaju mnoge stare crkvene ceremonije, sa osobitom pažnjom opisan je Ritus krštenja. Posebni je bio (Apodyterium) za ženske. Njih su spremale za krštenje ženske. Kumovi su svlačili malu djecu, ako ih je bilo za krštenje. Odrasli muškarci spremali su se sami. Ženske su morale skinuti sa ruku i sa kose svaki ukras i nakit, te nisu smjeli biti sa raspuštenim pletenicama. Oko kamenice krštenja bili su redovito podignuti stupovi, a među stupovima postavljeni zastori i zavjese. Svaka katekumena imala je za družicu drugu ozbiljnu ženu. Vrijedne i plemenite žene kao i majke prisustvovale su također prigodom katekumenskih lekcija u ženskom odjeljenju. Egzorcizam za ženske bio je nešto malo drukčiji od egzorcizma za muškarce. Sva ova priprava zahtjevala je, da se oko krstionice podignu i druge nuzprostorije. Sada ćemo spomenuti neke glavnije krstionice zbog njihove arhitekture i umjetničkog ukrasa.

Prvi kršćanski javni Baptisterij, upravo »Kateksohen« krstionica, majka svih krstionica je: Lateranski Baptisterij. Zvao se i »Baptismum Constantini«, jer je uza nj bila povezana legenda, da je u njemu papa Silvestar krstio cara Konstantina. Kako je poznato, Konstantin se krstio u Nikomediji malo prije smrti. Današnja osmerokutna forma i ukras krstionice potječe iz V. vijeka za vladanja pape Seksta III. Lateranski Baptisterij sagrađen je na mjestu gdje su bile kupelji, palače obitelji Laterana. Za cara

Konstantina Terme Laterana bile su transfomirane u krstionici. Natrag par godina učinjene su ovdje iskopine i našli su se ostaci starog kupatila iz god. 200. Pod Konstantinom napravljena je bila apsida i kupola. Unutrašnjost je bila ukrašena sjajnim mozaicima. Imperator-triumphator darovao je Baptisteriju sedam srebrnih jelena, koji su služili kao česme »fundentes acquam«. Uvijek je tekla živa voda. Siksto III. postavio je natpis uklesan u osmerokutnu arhitravu od mramora. Epigrafa je savršeno sačuvana a slova sliče damazijanskima. Elegantna je i ima veliku dogmatičku važnost, jer tumači efekte krštenja i teološki koncept istoga sakramenta:

Unus fons, unus spiritus, una fides ... hoc natus flumine sanctus erit. Lijepe dogmatičke epigrafe imale su krstionice u Vatikanu, u sv. Pavlu, u sv. Lovri »in Damaso« i kod drugih rimskih bazilika. Sve su krstionice imale umjetnički namještaj od prvorazrednog materijala. Obredi krštenja i potvrde bili su sjajni i svečani.

Stara krstionica kod bazilike sv. Petra u Vatikanu bila je srušena. Krstionica se danas nalazi u samoj bazilici odmah s lijeve strane ulaza u križnoj južnoj lađi. Kapela je učinjena po nacrtu Karla Fontane za vrijeme pape Benedikta XIII. (Orsini). Kamenica za krštenje je od crvenog porfira, a kaže se da potječe od pokrova grobnice cara Hadrijana. Ispod kamenice silazi se kroz dvije stepenice, a to je postavljeno za to da se ne izgubi uspomena, kada se u crkvi krštavalo »per immersionem«. Privilegij ove krstionice je taj što se u njoj može svatko krstiti pa i ne pripadao župi bazilike sv. Petra. Prisutvovati jednom krštenju u crkvi sv. Petra veoma je dirljivo i sugestivno. Na Bijelu Subotu ostao je i danas običaj da se neposredno iza blagoslova zdenca krštavaju djeca. Funkcija, istina, traje malo duže, ali je življa i karakterističnija. Veliki mozaik na oltaru prikazuje »Krštenje Isusovo«, učinjen po slici Karla Maratta (original je u crkvi S. Maria degli Angeli). Naokolo su slike kako sv. Petar krsti Centuriona i svoje čuvare u tamnici. U kupoli su simbolične slike, krštenja: vode, krvi i čežnje, te slike svih strana svijeta »Baptisate omnes gentes«.

Izvan Rima poznatije su starokršćanske krstionice (5 do 8 v.) u Noceri, Albengi, Poreču (Istra), Napulju, Eiva s Vitale, Aix, Rieux, dvije u Ravenni (katolička i arijanska). U Africi nalazimo čitavu grupu baptisterija. Ali su danas sve to same ruševine. Nijedan nije sačuvao kupolu.

Jedino se uščuvala krstionica u Giemili (Cuicul), koja pokazuje i konstrukciju i ornamentaciju veoma bogatu. U tim žalosnim ruševinama baptisterija Sjeverne Afrike, kojih je bilo mnogo, jer je bilo i mnogo heretičkih sekta, nalazi se tu i tamo razvaljena i biskupska katedra. Sa ovih biskupskih katedra u baptisterijama izrečeni su možda najljepši i najdivniji govori kršćanske Crkve Zapada i Istoka u blijedoj zori Uskrsa. Sačuvana nam je jedna divna propovijed sv. Augustina »Lietzmann: Fünf Fest predigten Augustinis, Bonn 1905.). »In die Paschae ad populum et infantes«: »Baptisatus es, renatus es, mutata est spes, mutentur mores: . . . Vos ergo, fratres, vos filli, vos novella germina matris ecclesiae, obsecro vos pre quod acceptistis, ut attendatis in eum qui vos vocavit, qui dilexit vos... Si natus est, ubi est nova vita? Si fidelis est, ubi est fides?... Eligite vobis quos imitemini... Non dicat cor vestrum: et ubi inveniemus tales? Estote tales, et invenietis tales... Postremo, non invenis quod imiteris? Esto quod alius imitetur!

U našim zemljama najznamenitija krstionica u starom Solinu (Otkrivena god. 1842.). O njoj je pisao Msgr. Don Frane Dr. Bulić (»Spomen-cvijeće«, 1900: Vodja po Spljetu i Solinu 1894). U krizmaonici Solinskoj nađen je onaj lijepi mozaik koji prikazuje dva jelena kako piju vodu iz posude (kantarosa), a nad njima natpis sa riječima psalma 41: »Kako jelen žudi za vrelom vode žive, tako duša moja za tobom, o Bože!«. Oko njih grančice cvijeća, simbol nebeskog proljeća. Ovaj mozaik poznat je u cijelom znanstvenom svijetu, a u najnovije vrijeme spominje ga i Msgr. Wilpert u monumentalnom djelu o sarkofazima kršćanskim u poglavlju posvećenom kršćanskoj nauci i krštenju.

Sav liturgični sjaj i uspomena na drevnu starinu naše crkve osjeća se danas kao u nekoj dalekoj viziji na Bijelu Subotu u krstionici Lateranskoj. Pod blagim zrakama proljetnoga sunca koje topi i zadnje ostatke snijega na Albanskim i Sabinskim gorama pomiče se duga povorka novo-zaređenih svećenika i đakona prama krstionici. Nose se kite cvijeća. Krstionica je ukrašena lovorom i proljetnim cvijećem, a nada sve sa plavkastim glicinijama. Zamjenik Rimskoga biskupa, kardila — vikar obavlja blagoslov zdenca. Koliko se toga na svijetu izmjenilo! Ali vikar Papin jednako u dirlijivim notama veselo i svečano pjeva

prvu i glavnu vječno nepromijenjenu dogmu kršćanske crkve:

»Ovdje neka se brišu mrlje svih grijeha, ovdje narav na sliku tvoju, o Kriste, stvorena i na čast početka Tvoga preuređena, neka se očisti od svih starih nečistoća: da svaki čovjek unišavši u ovo svetotajstvo preporođenja, preporodi se na novo djetinjstvo prave nevinosti«.

U ovim riječima sadržana je tajna kršćanskog veselja i odgonetnut nam je običaj, zašto su stari kršćani svaki dan ljubili svoju djecu u prsa, u taj hram Boga živoga.

Confiteor unum Baptisma.

DR. IVAN DELALLE

Obred krštenja

(Svršetak.)

4. Križanje čela. Postavljanje znaka svetoga križa na čelo kandidata je također veoma raširen obred, koga imaju sve liturgije, pa i one sekte koje su se u najstarije doba odjelile od Crkve, što je znak velike starine ovoga obreda.

Krista valja nositi i u razumu i u volji t. j. ne treba samo vjerovati nego i živjeti po vjeri. Zato svećenik načini kršteniku križ na čelu i prsima govoreći: *Primi znak križa i na čelu i na srcu, prihvati vjerom nebeske zapovjedi. Tako se vladaj da odsad možeš biti Božjim hramom.* Kod odraslih nadodaje još: *i spoznaj radostan da si unišavši u Crkvu Božju umaknuo smrtnim zamkama.*

Primajući znak svetoga križa na čelu postaje katehumen članom vjerske zajednice i ako još ne pravim članom Crkve. On postaje dionikom svih molitava Crkve, jer je primio na neki način krst želje. Tako je izbjegao đavlu, koga treba da se potpuno otrese. Stoga kod krštenja odraslih slijedi poziv svećenika da se kandidat odrekne idolopoklonstva odnosno židovstva, muslimanstva ili krivovjerja, u kome se do sad nalazio, i neka poštuje Boga Oca Svemogućega i njegovoga Sina Isusa Krista, koji će doći suditi žive i mrtve i svijet ognjem. I u ovom je dakle obredu istaknuta i pozitivna i negativna strana obraćenja, a ta dolazi do svoga izražaja i u molitvi nad odraslim kandidatom, u kojoj moli svećenik: *Gospodine sveti, svemogući vječni Bože, molim te, zapovjedi, da se ovomu sluzi svojemu koji luta po noći ovoga svijeta neznajući i sumnjajući, pokaže put Istine i spoznanja tvojega, e da otvori oči srca svoga i upozna tebe jedinoga Boga, Oca u Sinu i Sina u Ocu s Duhom Svetim i zasluži primiti plod ovoga ispovjedanja i ovdje i u budućem vijeku.* Što dakle moli Crkva? Katehumen se nalazi na početku svoga obraćenja. Njegov razum je još neprosvjetljen, on ne pozna osnovnih istina kršćanske vjere. Kroz vrijeme katehumenata on će je upoznati. Nu vjera nije samo obična spoznaja. Znati i vjerovati nije jedno te isto. Vjera je dar Božji, koji se može dobiti i izgubiti. Zato Crkva moli, da bi uz spoznaju vjerskih istina rasla i sama vjera u duši katehumenovoj i da bi pored razumskoga ispovjedanja ispovjedao također tu vjeru i svojim životom. Plod toga ispovjedanja biti će na ovomu svijetu sve one milosti, koje će mu Gospodin kao dijelu svoga mističnoga tijela udjeliti, a iza ovoga života nagrada u budućem vijeku.

Polaganje znaka svetoga križa kod odraslih je svečanije nego kod krštenja djeteta. Dok se djeci postavlja znak križa samo na čelo i prsa, dotle iza spomenute molitve kod odraslih znamenuje svećenik kandidatu ponovno čelo, a zatim uši, oči, nosnice, usta, prsi i pleća. A napokon ga križa tri puta preko čitavoga tijela. Ovim obredom želi Crkvi istaknuti kako katehumen odnosno kršćanin treba da vrši zakon Božji svim svojim duševnim i tjelesnim silama.

Obred polaganja znaka svetoga križa završava molitvom. u kojoj se kaže da je katehumen danas primio »početke slave Božje« t. j. temelje kršćanske vjere. A sad mu je potrebna jakost od Boga, da i živi onako, kako bude svoju vjeru spoznao: *»Molimo, Gospodine, usliši milostivo naše prošnje i čuvaj vazda svojom krepošću ovoga svoga odabranika, kojega znamenovasmo utiskujući mu križ Gospodnji; da čuvajući početku tvoje velike slave drži zapovjedi tvoje i zasluži doći k slavi preporođenja.«* Katehumenat nije bio samo vrijeme pouke nego i vrijeme kušnje. Za vrijeme katehumenata morao se kandidat pokazati vrijednim da bude pripušten k svetomu krštenju i dati sigurne garancije, da će danas sutra biti valjanim kršćaninom. Zato Crkva u ovoj molitvi i moli, neka ga Gospodin pomogne, da se onoga dana, kad se prijavi za neposrednu pripravu na krštenje, bude pronašao dostojnim i da bude primljen u red izabranika. Ova se molitva moli u oba krsna obreda. Kod krštenja odraslih moli se još jedna molitva, koja je istoga sadržaja kao i prijašnja: *»Bože, koji*

si tako sazdao čovječji rod, da si ga i obnovio, umilostivi se posinjenim narodima i upiši u novi zavjet podmladak novoga poroda, eda se raduju sinovi obećanja, da su primili po milosti što nisu mogli doseći po naravi.« Katehumen po naravi ne može postići vječnoga života, nego samo po milosti. Tu milost dobiva po svetomu krštenju, po kojemu postaje članom novozavjetne Crkve i djetetom obećanja. (Krštenje je ponovno rođenje vodom i Duhom Svetim, ono je čin, po kojemu Gospodin obnavlja pojedince i narode vraćajući ih u stanje prvoga čovjeka prije grijeha).

5. P o l a g a n j e r u k u. I ovaj je obred veoma star i raširen u svim liturgijama. Obavljao se je ne samo prigodom primanja u katehumenat nego također i više puta tijekom samoga katehumenata. Polažući ruke na kandidata Crkva ga na neki način prima u svoj posjed. Od ovoga časa on postaje predmetom njezine materinske brige. Njega je Gospodin pozvao počecima vjere, a on sad treba da odbaci sve što ga veže s prijašnjim grješnim životom. Crkva mu otvara vrata božanske mudrosti, da ga ta mudrost dovede k milosti krštenja. Te su misli istaknute u molitvi, koju svećenik vrši polažući ruke nad glavu krštenika.

6. D a v a n j e s o l i. Dok su svi nabrojeni obredi zajednički svima liturgijama davanje soli je specijalno rimski obred. Taj su obred poznavali već i stari pogani, a imao je kod njih značenje očišćavanja. Stoga je i Crkva tomu obredu dala lustrativno značenje, pa se u blagoslovu soli i nalaze riječi da bi sol u ime Svetoga Trojstva postala spasonosnom tajnom za izgonjenje neprijatelja. Nu sol imade još i jedno drugo svojstvo. Ona čuva stvari od kvarenja pa zato u istom blagoslovu i moli Crkva, da bi ta sol bila savršeni lijek, koji će ostati u katehumenima i čuvati ih tako, da se ne pokvare.

Kod krštenja odraslih pogana moli Crkva jednu molitvu, koja se ne moli kod krštenja Židova, Muslimana i krivovjeraca. Ta je molitva vjerojatno uvedena onda, kad već nije bilo primanje u katehumenat odijeljeno od ostalog obreda, jer se u molitvi kaže, da katehumen prigiba svoju glavu kod studenca kupelji.

Blagoslovljena sol stavlja se kršteniku u usta uz riječi: *Primi sol mudrosti: bila ti pomirenjem za život vječni. Amen.* Prema načinu izražavanja Svetoga Pisma mudrost je isto što i svetost, jer biti mudar znači uskladiti svoj život prema posljednjemu cilju svomu i upotrijebiti sva sredstva koja do toga cilja vode. Naš cilj je život vječni, a mudrost naša je u tomu da živimo onako kako bismo do toga cilja najlakše došli. To je put zapovijedi Božjih. Ali svetost nije samo plod našega nastojanja nego je u prvom redu djelo milosti Božje. Tu milost simbolizira sol. Ona vodi čovjeka putem kršćanskoga života dajući mu revnost, nadu i spremnost da služi Bogu. Ona je potrebna već katehumenu da ponajprije dođe do milosti krštenja, a onda u život vječni. To je sadržaj molitve koju moli svećenik i nad djetetom i nad odraslim iza davanja soli.

Davanje soli savršava obred primanja u katehumenat. Smisao je svih ovih obreda i molitava: prekid sa starim i početak novoga života. Te iste misli dolaze do svoga izražaja još snažnije u drugom dijelu krsnoga obreda.

II. PRVI SKRUTINIJ

Primanje u katehumenat bio je uvodni čin u višegodišnju obuku, koju su primali katehumeni od posebnih učitelja, kateheta. Kad su bili poučeni i spremljeni, prijavljivali su se početkom korizme za krštenje, koje se dijelilo na Uskrs u jutro. Prijava se obavljala pred biskupom, koji bi ispitao vrijednost kandidata a onda ih pripuštao krštenju. Time su oni prelazili u viši stupanj katehumena, koji su se nazivali »izabrani, electi fotizomenoi«. Izabrani su morali svakoga dana kroz korizmu prisustvovati katehumenskom dijelu svete mise i obuci koja im se kod svete mise davala. Stoga i nose misni obrasci korizmenih dana značaj priprave na sveto krštenje.

Na posebne dane kroz korizmu obavljale su se nad izabranima posebni obredi. Budući da su ti obredi bili skopčani s ispitima o njihovom vjerskom znanju i njihovoj vrijednosti zvali su se skrutiniji. Pored ispita obavljale su se nad izabranim i eksorcizmi. Tih skrutinija bila su u Rimu tri, a u Galiji sedam. Kad su se od VII. stoljeća dalje počela sve više krštavati djeca i napuštati krštenje odraslih otpali su ispiti, a ostali samo eksorozmi, nu ime, »skrutinij« je ipak ostalo: (Budući da se djeca nisu posebno primala u katehumenat, jer za njih nije ni moglo biti katehumenata u smislu pouke i vježbanja u kršćanskim dužnostima, obavljao se prvi skrutinij spojen s primanjem u katehumenat).

Prvi skrutinij držao se u srijedu trećega korizmenoga tjedna. Akolit bi prozvao prije svete mise sve kandi-

date i poredao muškarce s njihovim kumovima s desne strane crkve, a ženske s lijeve. Svećenik bi im tako stavio na čelo znak križa, položio na njih ruke i dao blagoslovljenu sol. Tada bi ih izveo iz crkve, a svećenik bi kod oltara započeo svetu misu. Iza kolekte pozvao bi akolit izabrane opet u crkvu i kazao: *Molite se, odabranici, i kleknite.* Odabranici bi s kumovima potiho molili, a onda bi ustali na poziv svećenikov: *Ustanite, dovršite svoju molitvu i recite Amen.* Potom bi kumovi postavljali svojoj kumčadi na čelo znak svetoga križa, a akoliti bi na njih polagali ruke i molili ekskorcizme. Obred se je ponavljao po tri puta stom razlikom što je posljednju zakletvu mjesto akolita obavljao svećenik.

Obred ovih starih skrutinija sačuvan je u cijelosti do danas u obredu krštenja odraslih. Značajno je da rimski obrednik u svojim rubrikama od početka obreda krštenja do ovoga dijela krštenika naziva »katehumenom«, a dalje ga naziva »odabranikom«. Kod obreda djece naziva kandidata kroz cijeli obred »krštenikom«.

1. P r v a z a k l e t v a. Točno prema starinskomu obredu obavlja se najprije nad muškim odabranicima prvi eksorcizam. Izabranika poziva svećenik da klekne i moli glasno Očenaš, a onda na poziv svećenikov ustane i dovrši svoju molitvu govoreći: *Amen.* Potom ga na poziv svećenik znamenuje znakom svetoga križa najprije kum, a onda svećenik.

Zatim stavi ruku na odabranika i moli slijedeću molitvu: *»Bože Abrahamov, Bože Isakov, Bože Jakovljev, Bože, koji si se objavio slugi svojemu Mojsiji na gori Sinaju i koji si izveo sinove Izraelove iz Egipatske zemlje i dao im anđela milosrđa svoga, da ih čuva dan i noć: molimo Ti se, Gospodine, dostoj se poslati svoga anđela s nebesa, da isto tako čuva i ovoga tvoga službenika i da ga privede milosti tvoga krštenja«.* U molitvi se Bog naziva patrijarha zato, jer su potomci Abrahamovi ne samo sinovi Izraelovi, koji od njega potječu po krvnoj lozi, nego su i svi oni, koji vjeruju, sinovi Abrahamovi po vjeri. U molitvi je naročito istaknut put sinova Izarelovih iz Egipta u zemlju obećanu, koji je tip prelaza čovjekova iz ropstva grijeha u slobodu djece Božje po svetomu krštenju. Zato i moli Crkva u ovoj molitvi da anđeo dovede izabranika do svetoga krštenja, koje su vrata u novu zemlju obećanja — svetu Crkvu.

Na ovu molitvu, koja je pozitivnoga značaja, prislanja se zakletva đavla spojena s ponovnim polaganjem znaka križa na čelo odabranika, (koji znak neka se đavao nikada ne usudi povrijediti, jer je ovoga odabranika sam Bog po milosti svojoj pozvao k milosti svetoga krštenja).

2. D r u g a z a k l e t v a. I druga zakletva ima isti uvod molenja i križanja kao i prva te se sastoji od pozitivnoga dijela. U molitvi se svećenik obraća Isusu Kristu, koji je rekao: Ištite i dobit će te. Ovaj odabranik moli milost krštenja, pa mu neka dakle Gospodin dade blagoslov nebeske kupelji i obćano kraljevstvo Božje. — U negativnom dijelu zaklinje se đavao neka bježi od onoga, koji će doskora postati hranom Duha Svetoga, da se očisti njegova duša od svih prošlih zloća.

3. T r e ć a Z a k l e t v a. Nakon istoga uvoda mole se dvije zakletve. U prvoj se poziva đavao neka odstupi u ime Isusa Krista, koji je nogama išao po moru i pružio Petru desnicu kad se topio. Ovaj evanđeoski događaj spominje Crkva i u prefaciji kod blagoslova krsne vode i gleda u njemu tip svetoga krštenja. U drugoj zakletvi se ponovno odabranik znamenuje znakom svetoga križa i moli iste riječi kao i kod prve zakletve.

4. Č e t v r t a z a k l e t v a. Nakon jednakoga uvoda upravlja svećenik molitvu k Bogu da odabraniku prosvijetli razum, da ga očisti od grijeha i da mu dade svoje prosvjećenje. To su tri preduvjeta za dostojno primanje svetoga krsta. (Naročito se moli za prosvjetljenje, jer je katehumenat vrijeme vjerske pouke, a vrijeme elledatorata napose je vrijeme posebne pouke spojene s pripravom na sveto krštenje).

5. Z a k l e t v e n a d ž e n s k i m a. Ako se krsti više odraslih osoba različitoga spola obave se najprije zaklinjanja nad muškarcima, a onda nad ženskima, i to prva tri napose dok je četvrti zajednički za jedne i druge.

S k r u t i n i j d j e c e. Kod krštenja djece je zaklinjanje puno kraće, a spojeno je s blagoslovom i polaganjem znaka svetoga križa na čelo djeteta. Sadržaj i smisao molitava je isti kao i kod zaklinjanja kod krštenja odraslih.

III. IN APERTIONE AURIUM

Najznamenitiji i najsvečaniji skrutinij bio je onaj koji se držao u srijedu iza nedjelje Laetare. Tom prigodom obavljali su se eksorcizmi kao i kod prvoga skrutinija.

Iza graduala donijeli bi đakoni četiri knjige evanđelja i položili na oltar, svaku knjigu na svoj ugao. Đakoni bi redom čitali početke svakoga evanđelja, a iza čitanja je svećenik tumačio simbole pojedinih evanđelja. Nakon toga bi akolit recitirao nicejsko-carigradsko vjerovanje i to ponajprije dva puta grčki, a dva puta latinski t. j. posebno za dječake, a posebno za djevojčice. To je bilo predavanje vjeroispovjedi (traditio simboli), koju je biskup odnosno svećenik iza toga ukratko tumačio. Tom zgodom recitira se i Očenaš također s kratkim tumačenjem. Dok je akolit recitirao simbol držao je ruke nad glavama odabranika, a kasnije kad su se krštavala djeca držao bi u naručaju najprije jednoga dječaka a onda djevojčicu i držeći im ruku na glavi recitirao simbol.

Ovaj svečani skrutinij nazivao se »in apertione aurium«.

Prvotno se tim imenom nazivao obred efeta a kasnije je dobio to ime ovaj svečani skrutinij.

Od ovoga cijeloga obreda ostao je do danas uvod u crkvu i traditio simboli.

Svećenik postavlja na krštenika stolu i uvodi ga u Crkvu govoreći kod odraslih: »*Uniđi u svetu Crkvu Božju, da primiš nebeski blagoslov od Gospodina Isusa Krista i imaš dio s njim i njegovim svetima.* Kod krštenja djece je formula kraća: *Uniđi u hram Božji da imaš dio s Kristom za život vječni*«. Svećenik postavlja na krštenika stolu u znak da ga k vrelu krštenja vodi Crkva. Samo u Crkvi i po Crkvi, živući pod njezinom vlašću i nadzorom može uči jedanput u vječnu Crkvu Božju na nebesima.

Uz »traditio simboli« postojao je u Crkvi također i »redditio simboli«. Taj se na nekima mjestima obavljao na Cvijetnicu, a negdje opet prigodom posljednjega skrutinija. Sastojao se u tomu da su izabranici redom s ambona recitirali vjerovanje i Očenaš. U današnjemu obredu spojila je Crkva traditio i redditio zajedno na taj način, da svećenik zajedno s izabranikom odnosno kumovima moli Verovanje apostolsko i Očenaš.

IV. POSLJEDNJI SKRUTINIJ

Posljednji se skrutinij obavljao na Veliku Subotu u jutro. Ona je bila aliturgijski dan t. j. nije se toga dana obavljala u Crkvi nikakva služba Božja. Izabranici sastali bi se prije podne u crkvi te se nad njima molio eksorcizam: Nec te lateat. (U tom eksorcizmu navještava se đavlu skora propast. Njegova je vlast uništena i zato neka odstupi od ovoga odabranika Božjega). Potom je svećenik doticao pljuvankom uši i nosnice odabranika govoreći: Epheta, a onda je slijedilo odricanje od sotone i mazanje katehumenskim uljem. Ondje gdje je bio običaj, obavljalo se je na ambonu »reditio simboli« prije pomazanja.

1. Z a k l e t v a. Kod obreda krštenja odraslih moli se i danas zakletva: *Nec te lateat.* Kod obreda krštenja djece je zakletva nešto kraća, a spojena je s trostrukim znakom svetoga križa. U oba formulara istaknut je i negativni i pozitivni dio: odstupanje đavla i dolazak Duha Svetoga.

2. E f e t a. Mazanje pljuvankom imalo je već kod starih pogana lustativni značaj. Crkva ga ipak vjerojatno nije primila od pogana, nego je u tomu slijedila samoga Krista Gospodina, koji je otvorio uši gluhonijemomu govoreći: Epheta. Nu ipak je Crkva ovomu obredu dala i lustativni značaj, jer kod mazanja nosnica govori svećenik: *A ti, đavle, odlazi jer se približuje sud Božji.* Taj sud Božji je čin krštenja, kod koga će biti srušeno carstvo đavolsko u duši ovoga odabranika.

3. O d r i c a n j e o d đ a v l a. Prigodom posljednjega skrutinija obavljao se još jedan veoma stari obred: odricanja od đavla. Katehumeni bi se okrenuli prema zapadu i izjavili: Odričem se tebe, sotono, slave tvoje i djela tvojih. Potom bi se okrenuli istoku i kazali: Tebi se posvećujem svjetlo nestvoreno. (Istok se oduvijek smatrao stranom svijetla, a zapad stranom mraka, istok slikom Isusa Krista, a zapad slikom đavla i kraljevstva njegova). Ovaj je obred bio veoma raširen te ga poznaju sve liturgije.

Danas se odricanje obavlja u obliku pitanja i odgovora. Krštenik se odriče sotone, njegovih djela i njegova sjaja.

4. M a z a n j e k a t e h u m e n s k i m u l j e m. I ovaj obred je drevan, a najuže je spojen s prijašnjim obredom odricanja đavla. Kršćanin mora biti borac protiv đavla za kraljevstvo Božje, on mora biti atleta Gospodnji. Stari atlete, koji su se borili u trkalištima uvijek bi si prije borbe namazali tijelo uljem da budu gipči i otporniji. Povodeći se za ovom praksom uvela je Crkva pomazanje katehumenskim uljem dajući ovom obredu du-

hovno značenje. Pomazanje su obavljali đakoni, mažući kandidate po cijelome tijelu, dok su đakonise to obavljale kod ženskih osoba. Kasnije se više nije mazalo cijelo tijelo nego samo prsa i leđa.

Budući da ovo pomazanje ima značenje otpora protiv đavla i njegovih napasti, dala je Crkva cijelomu obredu značaj eksorcizma. Mažući krštenika kaže svećenik: *»Ja te mažem uljem spasenja u Isusu Kristu Gospodinu našemu da imaš život vječni«*, a kod odrasloga nadodaje još: *»Iziđi, nečisti duše, i daj čast Bogu živomu i pravomu. Odlazi, nečisti duše, i daj mjesto Isusu Kristu sinu njegovu. Odstupi, nečisti duše, i daj mjesto Duhu Svetomu Utješitelju«.*

Tim pomazanjem završava se četvrti dio krsnoga obreda.

V. ČIN KRŠTENJA

Krštenje izabranika obavljalo se u kršćanskoj starini redovno na Uskrs u jutro, a oni, koji s bilo kojeg razloga nijesu primili krštenje na Uskrs, primili su ga na Duhove u jutro. Kod ovog krštenja sudjelovala je cijela crkvena zajednica. (U izabranicima gledala je ona svoj podmladak te mu posvećivala naročitu ljubav i pažnju). Sami su obredi počimali blagoslovom uskrsne svijeće u subotu na večer i odmah se nastavljali noćnom vigilijom, kod koje se čitalo dvanaest odlomaka iz Svetoga Pisma, koji govore o krštenju i preporodu vodom i Duhom Svetim. Nakon završene vigilije uz pjevanje antifone: *Kao što jelen žudi za vodama,* kretali su katehumeni sa svojim kumovima i svećenstvom u krstionicu, dok su vjernici ostajali u crkvi moleći litanije. U krstionici je svećenik najprije posvećivao krsnu vodu, a onda su krštenici polagali vjeroispovjed. Potom ih je svećenik krstio, nakon čega su bili pomazani svetom krizmom, a ako je bio prisutan biskup dijelio im je svetu Potvrdu. Novokrštenike se oblačilo u bijelo ruho i davalo im se u ruke zapaljene svijeće. Nakon svršenih obreda u krstionici vraćali su se u Crkvu gdje su pribivali svetoj misi i primali svetu pričest, a poslije mise pili med i mlijeko. Svi su ti obredi održani do danas.

1. Ispovjed vjere. Na početku ovoga obreda svećenik mijenja stolu odlažući i uzimajući bijelu. Do sad je imao pred sobom čovjeka okaljana istočnim grijehom, a sad će imati novoga čovjeka, koji je bijel u krsnoj nevinosti.

Prije samoga krštenja postavlja na krštenika upit o njegovoj vjeri u Oca i Sina i Duha Svetoga. Taj se je upit nekada postavljao na krštenika već onda, kada je stajao u samoj krstionici. Ujedno ga upita hoće li se krstiti, što je naročito važno kod odraslih, koji moraju imati izričnu nakanu da primu sveto krštenje.

2. Čin krštenja. U kršćanskoj starini podjeljivao se sakramenat svetoga krsta i na Istoku i na Zapadu djeci uronjavanjem. Krštenje odraslih obavljao se na istoku uronjavanjem, a na zapadu kombinacijom uronjavanja i poljevanja t. j. krštenik bi stao u piscinu napunjenu vodom, a svećenik ga polio vodom po glavi, koja je onda tekla po cijelomu tijelu u piscinu. Od IX stoljeća se odrasli krste redovno poljevanjem, a od XIII. stoljeća sve više prodire običaj krstiti i djecu poljevanjem.

S ovom promjenom načina krštavanja mjenjao se i oblik prostorije, u kojoj se krštenje dijelilo. Dok se obavljalo krštenje odraslih i u većim skupinama na određene termine postojale su uz crkve posebne krstionice, baptisteriji, okrugli ili poligoni. U sredini je bila piscina s dvostrukim stepenicama. Redovno su bile tri stepenice, kojima se silazilo i tri stepenice, kojim se izlazilo iz piscine. Tima stepenicama davalo se i simboličko značenje. Tri stepenice kojima se spuštalo imale su označivati đavla, njegova djela i njegove raskoši, a stepenice, kojima se ulazilo iz krstionice, tri Božanski osobe.

Kad je potpuno predvladalo u Crkvi krštavanje djece i kad su ukinuti krsni termini nije više bilo potrebe ovakovih velikih baptisterija, pa je umjesto njih uveden krsni kamen cilindričkog oblika. Ovaj oblik krstionice osobito je razvijen u gotici, koja mu je dala oblik kaleža s velikim baldahinom. Krsni kamen služi istodobno i za čuvanje krsne vode, koja se kao jedini ostatak nekadašnjih termina krštenja obavlja na Veliku i duhovsku subotu.

Formula krštenja: *Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga* je bitni dio sakramenta, naređena od samoga Krista Gospodina, od koga svi sakramenti dobivaju svoju moć i djelovanje.

3. Chrismatio. Već se u najstarije kršćansko doba iza krštenja obavljalo ponovno mazanje cijeloga ti-

jela, ovoga puta svetom krizmom. Taj se obred zvao chrismatio. Obavljao ga je svećenik, a ako je bio prisutan i biskup onda je on podjeljivao svetu potvrdu, koja se zvala Consignatio. Postanak ovoga obreda tumači se upravo u zajednici s podjeljivanjem svete Potvrde. Kod Potvrde se naime također imalo pomazati svetom krizmom čitavo tijelo. Zbog velikoga broja krštenika nisu taj posao obavljali biskupi nego svećenici, a biskup bi obavio nad svakim samo završni obred mažući krštenika svetom krizmom po čelu. Kad je kasnije odjeljena sveta Potvrda od krštenja obavljali su i dalje svećenici pomazanje čitavoga tijela, koje je u današnjemu obredu ograničeno samo na pomazanje tjemena. Mažući tjeme svetom krizmom govori svećenik: *Svemogući Bog, Otac Gospodina našega Isusa Krista, koji te je preporodio vodom i Duhom Svetim i koji ti je dao otpuštenje svih grijeha, pomazao te krizmom spasenja u istom Kristu Isusu Gospodinu našemu za život vječni Amen. Mir s tobom.*

4. O b l a č e n j e b i j e l e h a l j i n e. U znak krsne nevinosti oblačili su se novokrštenici u bijele haljine, koje su nosili kroz cijelu uskrsnu odnosno duhovsku osminu te ih na Bijelu Subotu skidali sa sebe. Običaj je ostao i u današnjem obredu krštenja, kad svećenik na novokrštenika postavlja bijeli rubac (baptismale) govoreći: *Primi bijelu haljinu i ponesi je neokaljanu pred sud Gospodina našega Isusa Krista da imaš život vječni* Bijela je haljina znak krsne nevinosti. (Kao što je čista i bijela ona, tako je čista i bijela novokrštenikova duša, urešena bjelinom krsne nevinosti. Tu krsnu nevinost mora kršćanin sačuvati cijeloga svoga života i nastojati da ju neokaljanu donese na dan Paruzije pred vječnoga Suca).

5. P r e d a v a n j e g o r u ć e s v i j e ć e. Slično značenje ima i predavanje zapaljene svijeće novokršteniku. Svijeća je simbol Isusa Krista i to naročito Krista uskrsnuloga. Kao što je on uskrsnuo iz groba na novi život i jednom uskrsnuvši ne umire više, tako i novokrštenici uskrsavaju iz krsnoga studenca na novi život. Ni oni nesmiju u duhovnom smislu više umrijeti, nego svijetlo života Kristova mora trajno svijetliti u dušama njihovim. (Vršeći zapovjedi Božje ostati će uvjek u stanju milosti posvetne i čekati Gospodina kao dobri sluge očekujući svoga gospodara). Crkva ih upozorava na Kristovu priču o mudrim djevicama, koje su dočekale ženika sa zapaljenim uljanicama i stoga bile dostojne da zajedno s njim pođu na svadbu. Stoga predajuć svijeću govori svećenik novokršteniku: *Primi goruću svijeću i neporočno čuvaj svoje krštenje. Vrši Božje zapovjedi, da Gospodinu, kada dođe na svadbu, možeš poći u susret zajedno sa svima svetima u nebeskom dvoru i da živiš u vijeke vjekova Amen.*

6. Z a v r š e t a k o b r e d a. Završivši krsne obrede otpušta svećenik novokrštenika riječima: *Idi u miru i Gospodin bio s tobom.* Danas se Gospodin naselio u njegovu dušu i on mu mora ostati pratnjom kroz cijeli život. — Krštenje odraslih završava se svetom misom, kod koje novokrštenik po drevnom običaju ima primiti svoju prvu svetu pričest.

— — — — — — — — — —

Današnji je krsni obred dakle skup obreda, koje je Crkva u starini obavljala ne odjednom nego u više prilika. Nestajanjem katehumenata i krsnih termina osjetila se potreba da se ti obredi spoje u jedno. Već u karolinško doba postoje formulari za krštenje djece i odraslih, ali nije bilo u tom pogledu potpuna jedinstva i ako je slijed obreda bio u svima djelovima Crkve isti, prema uzorku rimskomu. Tako su se negdje obavljali dulji a negdje kraći eksorcizmi te za vrijeme krštenja čitali odlomci iz evanđelja, koji su bili u svezi s odnosnim obredom koji se obavljao. Tih je razlika s vremenom sve više nestajalo prema tomu, kako je rimski obrednik bio postepeno prihvaćan u pojedinim biskupijama širom Crkve.

Rimski obred nam najbolje i uz neznatna skraćivanja pokazuje prvotni oblik krštenja, kakav je bio u praksi u vrijeme ustanove katehumenata. Nekoje od tih molitava izgledaju da su samo ostatak časne starine i da su zadržani u današnjem ritualu samo iz obzira prema liturgijskoj tradiciji. Vrijedi to napose za ona mjesta u obredu, gdje je govor o vršenju katehumenskih dužnosti. Međutim sve se te molitve dadu lijepo složiti i s današnjim stanjem stvari, kada katehumenat odnosno elektorat traje samo nekoliko časaka. Sve ovo, što Crkva moli za katehumena, potrebno je još više pravomu vjerniku, pa stoga svi ti obredi i molitve nisu samo ostatak časnih prošlih vremena, nego su još i sada, a biti će i zauvjek, i te kako savremeni i aktuelni.

Dragutin Kukalj

Nedjelni misal - Nedjeljne sv. Mise

U našem je listu već oglašen i preporučen Nedjeljni misal, što ga priredio Dr. Kniewald, a izdao Dr. Harkulin. Povodom izdanja toga novog misala htio bih u ovom našem liturgijskom listu iznijeti neke misli, koje bi mogle učiniti što plodonosnijim upotrebljavanje upravo toga nedjeljnog misala i priloga »Života s Crkvom«.

Krist je svoj vremeniti lični život proživio ovdje na zemlji. U tom se njegovu životu osobito ističu neke zgode, koje zabilježiše Evanđelisti. Tako na pr.: utjelovljenje, rođenje, poklon pastira i mudraca s istoka prikazanje u hramu, bijeg u Egipat, povratak i boravak u Nazaretu, dvanaestgodišnji Isus u Jerusalemskom hramu, Isusovo krštenje i četrdesetdnevni post u pustinji; zatim njegovo javno djelovanje: propovijedanje, tvorenje čudesa, proricanje; napokon njegova muka i smrt. Sve te tajne života Isusova okruniše vječnom slavom njegovo uskrsnuće i uzašašće na nebo. Isus je svaku tajnu svojeg života proživio zbog nas i njome nam stekao milosti, u svakoj tajni naposе one milosti, koje su naročito značajne za koju tajnu.

Sv. Crkva kroz godinu u svojoj liturgiji razvija pred nama tajne Isusova života, sad u sažetom obliku, sad točno onim redom i u onim vremenskim razmacima, kako su se one zbivale u Isusovu vremenitom životu. Tako točno obnavlja tajne Isusova života u Velikom tjednu i u Uskrsno doba, koje svršava Duhovskim blagdanom.

Sv. Crkva vadi iz Evanđelja ulomke, koji pripovijedaju dotične tajne. Te ulomke popraćuje drugim mjestima Sv. Pisma, naročito Psalama, pa svojim molitvama i obredima, a sve zato da naše duše pripravi, raspoloži, kako, da što obilnije usvojimo duhovni plod svake tajne.

I upravo su nedjelje i blagdani nosioci, stožeri crkvene godine. Prema tome je i Nedjeljni Misal riznica, u kojm je pohranjeno blago tajnâ iz Isusova života. Tko dakle prati iz Misala nedjeljne iblagdanske Mise, taj kroz liturgijsku godinu prati, bolje tajanstveno proživljuje tajne Isusova života primajući milosti, koje su u tim tajnama pohranjene. A moglo bi se i ovako reći na našu najveću utjehu. Što je naime Isus proživio u svom vremenitom životu, to i sad tajanstveno proživljuje u svojim udima, u vjernim kršćanskim dušama. Pa možemo s punim pravom tad reći s Apostolom Pavlom: »*A ja više ne živim, nego živi u meni Krist*«. (Gal. 2, 20).

Kao što je nekad »*iz njega izlazila sila*« (LR. 6, 19), tako izlazi i danas. Kad slavimo koju tajnu, kako rekosmo dobivamo osobito milost, što je Krist naposе tom tajnom zaslužio. »*A svakomu je od nas dana milost po mjeri koju je Krist darovao*« (Efež. 4, 7). Pijo X. u svom Motu proprio od 23. XI 1903. veli: »Kako je naša živa želja, da na svaki način opet procvjeta pravi kršćanski duh i da se u vjernicima živ uzdrži, prije svega je potrebno starati se za svetost i čast Kuće Božje, gdje se vjernici sakupljaju, da se taj duh na svom prvom i prijeko potrebnom vrelu crpa, naime u djelotvornom sudjelovanju bar u svetim tajnama i na javnom i svečanom moljenju Crkve«. Vjernici skupljaju se u Crkvi uprav nedjeljama i blagdanima. Pa kad budu na te dane proživljali tajne Isusova života, kad budu osobito na te dane imali osjećanje, kakovo je i u Kristu Isusu (Efež. 2, 5), ono će se u njima obnavljati i u radne dane, kad su više zaposleni zemaljskim poslovima.

Kakovu tajnu Isusova života obnavlja, zorno predočuje, nedjeljna ili blagdanska sv. Misa, vidi se iz njezinog posebnog obrasca. Da tu tajnu lako upozna i liturgijski manje obrazovan čovjek, dobro je što napočetku spomenuti misal to spominje prije svake nedjeljne i blagdanske sv. Mise. I kad vjernik u radne dane pribiva svetoj Misi, može lijepo moliti i u te dane sv. Misu od prošle nedjelje. I to će biti od goleme koristi, jer će upravo na taj način ponovno doživljavati zgode Isusova života. Tako će nedjeljne i blagdanske sv. Mise naučiti molitelja da kroz cijelu godinu napreduje u poznavanju i proživljavanju Isusova života, jer su, kako spomenusmo uprav pomenute sv. Mise nosioci tajna Isusova života. Tada će se ono ispuniti, što veli katekizam, koji je izdan po zapovijedi velikoga liturgijskog Pape Pija X. Evo što veli: »Svetkovine su ustanovljene, da se Bogu u svečanoj zajednici u njegovim svetim hramovima iskazuje klanjanje, slava, zahvala i zadovoljština. Za tu su službu Božju obredi, riječi s pjevanjem, kao i vanjska udezba u svim svojim pojedinostima tako mudro uređeni i prilikama prilagođeni da se tajne, istine i zgode, koje se uprav svetkuju, u duh vjernika usade i da ga potaknu prema njima na pobude i djelotvornu revnost. Kad bi u tom vjernici bili bolje upućeni i uvježbani, da tajne u du-

hu Crkve i s Crkvom slave, tad bi se podigla obnova i očiti napredak vjere, pobožnosti i vjerske obrazovanosti, prema tome bi se iznova probudio i utvrdio i unutarnji život kršćana. Tako neka se svaki dobar kršćanin trsi da iz propovijedi ili zgodne knjige nauči razumjeti duh pojedinih svetkovina i da ga usvoji predočujući si predmet i svrhu svake pojedine svetkovine, istinu i snagu, čudo i blagoslov, što svetkovina sadržava, promatrajući i na svaki način otud učeći, kako da radi oko svojeg savršenstva. Tako će naučiti da uvijek sve bolje poznaje i žarče ljubi Boga, našeg Gospodina Isusa Krista, njegovu svetu Majku i sve Svete. On će propovijed, liturgiju, svetu Crkvu više cijeniti i nastojati da promiče i u drugima jednake osjećaje. Svaka će mu svetkovina biti dan Gospodnji, svečanost prave srdačne radosti, koja njegov duh jača, nanovo oživljava i napunja svježom srčanosti da podnosi trpljenja, skrbi i nevolje kroz tjedan u nedjeljnom raspoloženju«. To znači živjeti sa sv. Crkvom!

B. Strižić, D. I.

Benediktinci sv. Justine

U šibenskom »Katoliku« (5. 10. 1939) čitao sam dopis iz Pakoštana (sjeverna Dalmacija) od župnika Don Jurja Palčića, u kojem se ističe, da se ove godine po drugi put slavi svetkovina Sv. Justine, djevice i mučenice (7. 10.) u župi Pakoštanima na istoimenom otočiću, koji stoji na ulazu u selo Pakoštane. Dopisnik zatim kaže: »Davna je to svečanost, ali je bila već zamrla, otkada nas ostaviše naši prvi župnici Benediktinci...«, pa nastavlja: »Sveta Justina je pokroviteljica reda Sv. Benedikta, a ujedno i pokroviteljica benediktinskih župa, što nam bjelodano dokazuju i crkvica i otočić njoj posvećen«.

Za ilustraciju benediktinskog religioznog života u hrvatskim krajevima, za proučavanje raznih upliva i reforama, koje su bile i u našim benediktinskim samostanima, ova vijest mi pruža prigodu, da rasvijetlim odnošaj naših Benediktinaca sa kultom Sv. Justine. Iz ove kratke vijesti vidi se, da je u benediktinskim samostanima sjeverne Dalmacije bila uvedena tako zvana reforma, koja je potekla iz benediktinske kongregacije Sv. Justine u Padovi. Kako je nastala ova reforma? O tom je izašao interesantan članak u benediktinskoj reviji »Pax« povodom djela montekasinskog monaha Don Leccisotti: Congregationis S. Justinae de Padua O. S. B. Ordinationes Capitulorum generalium. (1939.).

Benediktinski red, kao i ostali redovi i institucije, imao je svojih plima i osjeka kroz vijekove. Epohe cvjetanja, smalaksanja, umiranja. Feudalni sistem, koji je zahvatio Evropu, nije poštedio ni mirne domove sv. Benedikta. Opati postajahu feudalna gospoda. Baveći se sa svjetskim stvarima i s velikim imanjima izgubili su onu moć nad duhovnim vrednotama manastira, a i pravo da budu duhovni oci. K tome nadođe sistem »komende«, koji se počeo uvlačiti osobito u XIV. stoljeću. Pape i carevi darivali su razne opatije »u komendu« i osobama, koje nisu imale nikakve veze sa monaškim životom, dapače i lajicima, da s njima upravljaju i da uživaju bogate dohotke. Ne treba spominjati kolika je šteta zadesila samostane od tog stanja. Feudalni sistem imao je zahvaliti i čuvenu opatiju Sv. Justine u Padovi. Ali Providnost Božja skrenula je sve na dobar put. Mletački patricij Ludovik Barbo postao je opatom-komendatorom Sv. Justine. Ali on, mjesto da se ponaša poput ostalė feudalne gospode i imenovanih opata, postaje sam Benediktinac i pravi opat, pun duha Sv. Benedikta. Obnavlja i reformira samostan. Našao je samo tri monaha, a već za nekoliko godina samostan je brojio 200 monaha. Većinom su novi redovnici bili sveučilištarci. Tako je opat Barbo utemeljitelj nove reformirane benediktinske kongregacije, koja se po samostanu i crkvi prozvala »Sv. Justina«. To je bio novi Cluny. Papa Martin V. (1417—1431) potvrdio je s bolom kongregaciju, a papa Eugen IV. (1431—1447) pomagao je razvoj i cvat Sv. Justine, jer je još i kao kardinal bio njezin zaštitnik. Benediktinski samostani, koji su primili ovu reformu, ponovno se obnoviše. Duh ove reforme poprimiše i neki samostani u Dalmaciji, kako nam dokazuje kult Sv. Justine u nekoć benediktinskoj župi Pakoštane.

D. I. D.

Iz života sv. Crkve

Četvrti međunarodni sastanak pokreta »Nedjeljna misa«.

Često se čuje, kako se mnogi pastiri duša tuže da im vjernici malo po malo izbjegavaju crkvu, tako da neki ne slušaju sv. mise ni u svetačne dane. Tu žalosnu činjenicu uočiše mnogi apostoli, revni duhovi u katol. svijetu i zato se svojski brinu poduzimajući razna sredstva, ne bi li izliječili tu bolesnu apatiju, taj neobični nehaj za sve što je duhovno, što je Božje. U tu svrhu je god. 1933. u Lurdu zasnovan međunarodni pokret »NEDJELJNA MISA«, čija je zadaća, da probudi u dušama interes i ljubav prema sv. Misi i da ih potakne na redovito pohađanje sv. Žrtve bar u nedjelje i blagdane. Pokret je dakle začet u Lurdu, gdje se okupiše mnogi biskupi, svećenici i predstavnici raznih vjerskih organizacija. Tu bi izabran odbor, koji će kao permanentna središnjica upravljati i širiti taj pokret. Sv. Otac Papa Pijo XI. ga pohvali, odobri i potakne pokretače na što življi i revniji rad te im podijeli apostolski blagoslov. Dvije godine kasnije državu u Lurdu prvi međunarodni sastanak, gdje se je ustanovilo, da pokret, vrlo podesan, lijepo napreduje i da će uzeti veliki mah i tako sigurno donijeti obilna ploda. Zato zaključiše, da se Središnjica prenese u Rim, središte kršćanstva. To se je i izvršilo već koncem 1937. g., kada je održan međunarodni sastanak pod predsjedanjem kardinala Gerlier-a, gdje je bio izabran prvi Upravni Odbor, koji je od tada tako uspješno radio, da su se pokretu pridružile već 153 biskupije u katol. svijetu.

Ove godine držan je u Rimu četvrti međunarodni kongres ovog pokreta. Tu se okupi elita duha i uma iz svih strana svijeta. Sastanku sudjelovahu predstavnici 31 vjerskih redova, raznih organizacija Katol. Akcije, onda mnogi biskupi, svećenici i vjernici iz raznih stališa.

Za vrijeme kongresa izredaše se razni odlični govornici svojim predavanjima i pobudnim govorima i dane su smjernice za budući rad. Važno je istaknuti, da su svi biskupi obećali da će širiti pokret u svojim biskupijama, a zaključeno je da se uznastoji kako bi se ovaj pokret pro-

širio po cijelom katol. svijetu, prisajedinivši ga, kao križarsku vojnu, s bratovštinama Presv. Sakramenta, te da se stavi u vezu sa kat. Akcijom po svim biskupijama, ali uvijek neodvisno od koje centrale, da naime autonomno, prema svojim prilikama i sredstvima, pojedine jedinice rade u svom djelokrugu prema određenim smjernicama. Zaključeno je još, da se odmah počne izdavanjem zgodna, tromjesečna časopisa na više jezika. Neki predstavnici izvijestiše, kako je u njihovim biskupijama pokret tako sjajno uspio, da u mnogim seoskim župama sada upravo cvate kršćanski život, jer skoro svi vjernici redovito prisustvuju svetoj misi u blagdane, zahvaljujući marljivom radu ovog pokreta. U samoj Holandiji se drži svaki mjesec do 150 konferencija. U drugim biskupijama se širilo letake i knjižice, a po crkvama opširno tumačilo sv. misu. Mnogo je koristio pokretu radio i kat. štampa. Belgijski delegat O. Meens, auktor savršenog djela »Natrag k nedjeljnoj misi«, zanosno pozdravlja sastanak ističući ogroman uspjeh pokreta u svojoj domovini.

Bože daj, da i do nas dođe ovaj sveti val, jer je i kod nas potrebit ovakav pokret.

Liturgijski sastanak za svećenstvo senjske i modruške biskupije.

Iza lijepo uspjelog liturg. lanjskog tečaja bio je i ove godine održan liturgijski sastanak za svećenstvo senjske-modruške biskupije, i to ove godine u Crikvenici dne 14. rujna. Iza sv. Mise za školsku mladež u crkvi OO. franjevaca preč. Kukalj je održao liturgijsko predavanje. U 9 sati je preuzvišeni diecezanski biskup Dr. Burić otvorio sastanak u franjevačkoj dvorani. Referati: sv. Misa — središte katoličkog kulta (Dr. A. Ježić), Kako da se dovedu svi slojevi nedjeljnoj sv. Misi (preč. Glažer), Kako da vjernici liturgijski prisustvuju sv. Misi (preč. Kukalj).

Priručnik za ministrante.

Neumorni radenik na liturgijskom polju, preč. Dragutin Kukalj, opet je obogatio našu liturgijsku literaturu zgodnim i potrebitim priručnikom »Služba ministranata« u izdanju »Omke« (Omladinske knjižnice) u Senju. Knjiga je podijeljena na ova poglavlja: Službenici oltara, Zaštitnik i uzor ministranata (sv. Tarzicij), crkva i sveti predmeti, Vanjsko vladanje kod službe Božje, Sveta misa (podvorba jednog ministranta, podvorba dvojice, sudjelovanje cijelog zbora, svečana misa i biskupska misa), Sveti sakramenti, Dnevna služba, Blagoslovine, Crkvena godina, Popodnevna služba Božja. Na koncu je dodan i obred svečanog primanja u »Zbor ministranata«, za koji u prvom poglavlju nalazimo i pravila, a prema kojima se može u svakoj župi urediti takav sbor mladih službenika oltara. Kod svakog poglavlja ima i liturg. tumačenje pojedinog svetog čina, crkvenih predmeta, sv. mjesta i vremena. Knjiga je namijenjena u prvom redu svećenicima, kojima će poslužiti kao rukovođ, a samim ministrantima pak kao udžbenik. U knjizi je sustavno obrađeno sve što ministranti moraju znati; iz nje će oni, koji su prvi i glavni pomagači u svetoj službi na župama, naučiti da dostojno i s razumijevanjem vrše svoju anđeosku službu. Knjiga je stručnjački napisana i lakim stilom, a što je najglavnije, pisao ju je čovjek, koji već nekoliko godina u svojim župama to provodi i postizava lijep uspjeh. Ova knjiga, kao i uspjesi polučeni od auktora, ima da bude poticaj svim župnicima i katehetama, da isto pokušaju i provedu, jer će to mnogo pomoći liturgijskoj obnovi naših župa. G. auktoru čestitamo, a čitateljima knjigu toplo preporučamo. Knjiga ima 160 stranica, a ilustrirana je sa slikama, kao tumač pojedinom poglavlju. Cijena je Din: 10.—, a kod narudžbe od 5 komada i više, cijena je 6 dinara po komadu. Naručuje se kod izdav.: Omladinske Knjižnice — Senj.

Meditationes de universa historia Dominicae Passionis auctore D. Costero S. J. Edit. Marietti. Torino 120. Lire 4.— Muka Gospodnja je neiscrpivo vrelo novih pogleda i pobuda, koje su nam lijepo iznesene u ovim 50 razmatranja. Dobro će poslužiti osobito svećenicima, gdje će naći obilne građe za korizmene nagovore.

Liturgijska literatura

»Duhovni život«,

asketsko - mistična revija, koju uređuju OO. Dominikanci u Zagrebu donaša u zadnjem broju lijepi osvrt na liturgijski kongres u Đakovu iz pera Dra P. Ivanišića, našeg saradnika u liturgijskom apostolatu. Pisac dokazuje kako je liturgijski pokret stvaran, savremen, a nadasve tako potreban, pa iznaša jednu vrlo zgodnu opasku: »U Đakovu je bio neočekivan odaziv svećenika. Njih oko 60, samo iz đakovačke biskupije. Svjetovnjaka skoro ništa. A ipak je toliko katoličkih organizacija! U blizini Đakova su velike srednje škole (Osijek, Vukovar, Vinkovci, Brod). Da se štogod poradilo, gg. vjeroučitelji bi sigurno poslali nekoliko sposobnijih đaka. Istina je: pastir vodi stado, ali koga će liturgijski pastiri voditi, ako nema liturgijskog stada. Zato se čini da treba svojski poraditi, kako bi se svjetovnjaci — uz kler — priveli u taj pokret. Znam da se misli na to i vjerujem da će slijedeći kongres u tome uznapredovati«.

»Božji Vrelci«,

glasilo za liturgijsku obnovu u Sloveniji, što ga izdaju Cistercite u Stični, osvrće se u zadnjem broju (11.) na liturgijski kongres u Đakovu. Prikaz je izcrpljiv, topao, napisan s ljubavlju i poznavanjem liturgijskog pokreta. Pisac je očito bio zanešen sa radom kongresa, pa veli. »Liturgična misao, koja vodi savremenog čovjeka k vjerskoj obnovi po sv. bogoslužju, našla je u hrvatskom narodu jaki odziv. Osobito je ta misao živa u onim pokrajinama, koje čuvaju mnogo dragocijenih spomenika iz liturgijskog života prve Crkve, u prvom redu u Dalmaciji i u Srijemu. Uz uspomene na slavnu starokršćansku prošlost hrvatskih pokrajina pospješuju liturgijski pokret dvoje: časopis Život s Crkvom i godišnji liturgijski kongresi«. Pisac kaže, da je ovogodišnji kongres u Đakovu bio najveličanstveniji.

»Katedrala« od Don Arnalda Roberti O. S. B

U nakladi popularnih liturgijskih knjižica, koje izdaje »Opera della Regalita di Cristo« u Milanu izašla je i lijepa knjižica »La Cattedrale« (Stolna Crkva) poznatog benediktinskog liturgijskog pisca Don Arnalda Roberti. U četiri poglavlja auktor jasno i s velikim znanjem predočuje širim masama vjernika što je katedrala (stolna, biskupska crkva) sa gledišta historije, liturgije, crkvenog prava i umjetnosti. Na koncu je donešena formula o blagoslovu katedre (biskupske stolice) kao i o intronizaciji biskupa.

»Das Katholische Gotteshaus« od R. B. Witte.

U nakladi Mathias Grünewald-Verlag u Mainzu izašlo je djelo »Katolička božja kuća (crkva)« od arhitekta Roberta B. Witte-a. U četrnaest poglavlja učeni auktor na vrlo praktičan način tumači kako se moraju graditi katoličke crkve u duhu liturgije, crkvene tradicije, a i u duhu samog napretka i savremene tehnike. Govori o ukrasu crkve, o brizi i čuvanju hramova božjih. Posebno tumači crkveno posuđe, namještaj knjige, orgulje, zvona, a napokon govori o groblju i o grobovima Interesantnost ove odlične knjige je dvostruka: sve u duhu liturgije, a služi kao praktični vodič upraviteljima crkava.

»Sveti Mihovil Arkanđeo« od Amb. Benkovića.

Izašao je i šesti sveščić Katoličke Male Knjige, kojm izdaje Ambrozije Benković, župnik u Bežlji. Nova knjižica posvećena je Sv. Mihovilu, čije je štovanje u našem narodu vrlo staro i dosta rasprostranjeno. Djelce veleč. Benkovića je lijepi prilog našoj hagiografiji. Napisano je u ispravnom teološkom duhu, s literarnim ugodnim stilom, upravo popularno u dobrom smislu riječi. Veoma je zgodno, što je pisac osvijetlio katoličku doktrinu o anđelima, a napose o Sv. Mihovilu. Pisac je iznio i kult Arkanđela u liturgiji, u Rimu, Normandiji i drugdje. Spomenuo je i hodočašća naših primoraca na drugu stranu Jadrana na sveto brdo Monte Gargano. Na koncu su litanije i druge molitve u čast Sv. Mihovilu. U hrvatskim krajevima iza 135 što crkava što kapela u njegovu čast. Cijena 1 dinar. Naručuje se na adresu: Župski Ured, Bežlja z. p. Teslić (Bosna).

»Kalendar Srca Isusova i Marijina za godinu 1940.«

izašao je kao jubilarno izdanje za proslavu 400 godišnjice Družbe Isusove 1540-1940. Stoji 10 dinara, sa poštarinom 12 dinara. Naručuje se kod: Uprave »Glasnika Srca Isusova« — Zagreb I./147 — Palmotićeva 31/I.

Razne vijesti

Odgojna moć liturgije.

Kongresu za pripravnice u apostolatu Katoličke Akcije u Rimu prisustvovalo je 700 mladih pobornica i radnica na polju Katol. Akcije od 31 raznih narodnosti. Gospođica Del Valle, organizatorica i utemeljiteljica Ženske Meksikanske Mladeži Kat. Akcije, održala je na kongresu interesantno predavanje o apostolatu djevojke. Između ostaloga, ona je u svom predavanju istakla važnost liturgije u odgoju. »Materijalističke struje zahvaćaju mladež i žensku«, rekla je predavačica, »te ih tako zaokupe, da one misle na svoju budućnost u materijalnom pogledu, a čini da zaborave svoju vječitu svrhu. Treba nastojati, da ove mlade duše osjete želju za duhovnim životom. Najbolje i najuspješnije sredstvo za postignuće tog cilja jest u tome, da se duh napaja na bistrim vrelima liturgije. To je najbolji način odgoja, jer liturgija nam zorno prikazuje velike vjerske istine: ona ispunja fantaziju i prosvjetljuje um; ona je nadopunja vjersku izobrazbu, upravlja i usmjeruje duhovni život, dovađajući dušu u vezu sa velikim otajstvima što ih svetkujemo u liturgijskom ciklusu, pružajući joj svijetao i sjajan primjer svetaca, preteča i mučenika«.

»Znanstveni tjedni — Settimane di studio«.

priređuje papinska akademija znanosti u Rimu. Predmet raspravljanja u prvom takvom tjednu, od 10 do 16 prosinca o. g., je o starosti svijeta, uz sudjelovanje ograničenog broja svjetskih učenjaka.

Švicarski pjesnik o liturgiji

Švicarski pjesnik i svećenik Maurice Zundel poznat je kao veliki prijatelj i pobornik liturgijskog pokreta. Njegove pjesme u liturgijskom duhu i stilu priznate su svugdje i prevađaju se u raznim jezicima. Prošlih dana asketska knjižica »La Cattedra«, koju izdaje talijanska revija »Studium« izdala je u prevodu Zundelova »Pjesan o svetoj liturgiji«. Ova knjiga pokazuje da je Zundel ne samo lirski pjesnik, već i duboki teolog. Osservatore Romano hvali pjesnika i ističe njegovo temeljito poznavanje liturgije, koje se najviše ispoljuje u produbljivanju Sv. Mise. Naručuje se kod: Societa Editrice »Studium« — Roma. Cijena Lit 15.

Pjevanje u katedrali u Strasburgu.

Koralni zbor katedrale u Strasburgu spada među najbolje u katoličkom svijetu. Broji 150 članova. Kor je poznat i vani. Napravio je više turneja. U Parizu je bio počašćen posjetom predsjednika Lebruna i kardinala Verdiera. Sudjelovao je i na čuvenim festivalima u Salzburgu. Zbor vodi odličan muzičar svećenik prof. Hoch.

Krstionice u starokršćansko doba

Osim lateranske krstionice, već u IV. vijeku dizale su se krstionice i u blizini ostalih rimskih crkava, pa i same bazilike Sv. Petra, jer je broj kršćana sve više rastao, a rimski biskup (papa) nije mogao sam obavljati obrede, već mu je trebalo pomoćnika, a to su bili župnici pojedinih rimskih predjela (tituli). O tim krstionicama pisao je »Civiltà Cattolica« uvaženi isusovac A. Ferrua, odlični poznavaoc rimskih starina.

Riznica splitske katedrale.

U zadnjem broju banovinskog »Glasnika« u Splitu prikazao je prof. A. Ivačić preuređenu i obnovljenu riznicu stolne crkve u Splitu sa par reprodukcija. Osvijetljeni su stari liturgijski predmeti, relikvijarij i liturgijske odjeće kao i druge crkvene uspomene, koje prave zaista jedan mali, ali interesantni crkveni muzej važan za religioznu prošlost Splita.

Jubilej glasovitog benediktinca — Kamaldoleza.

Katolički znanstveni svijet u Italiji proslavio je prošlih dana petstogodišnjicu smrti Ambrozija Traversarija, benediktinca-kamaldoleza. Sv. Otac Papa Pijo XII. uputio je tom prigodom jedno značajno apostolsko pismo generalu monahu Kamaldoleza. Traversari je bio monah ogromne kulture i znanja u svoje doba. Bavio se čak i minijaturama starih kodeksa kao što je već bilo u praksi kod starih benediktinskih samostana: Montecassino, Bobbio, Monantola, Cava itd. Bio je prijatelj i duhovni savjetnik pape Eugena IV. Najveći crkveni govornik na koncilima u Bazelu, Ferrari i Firenzi. Papa je imao u njega najdublje povjerenje, jer je bio pravi apostolski muž i pobornik prava Sv. Stolice u ono tako teško doba za crkvu.

Kao najvrsniji poznavaoc grčkoga jezika bio je najpoznatiji da raspkravlja sa predstavnicima grčke crkve o ujedinjenju. Sav se založio za jedinstvo crkava. Nekidan je u Kamaldoli kod Firenze svečano proslavljena 500 godišnjica njegove smrti. Prisustvovao je i kardinal Pellegrinetti, koji je i pontificirao. Kamaldolezi su pjevali strogi koral. Na koncu svečanosti »schola cantorum« zapjevala je formulu jedinstva crkava na koncilu u Firenzi: »Laetentur coeli et exultet terra« (Nek se vesele nebesa, nek se raduje zemlja), koja je za tu prigodu bila komponirana.

Kršćanska umjetnost u Japanu.

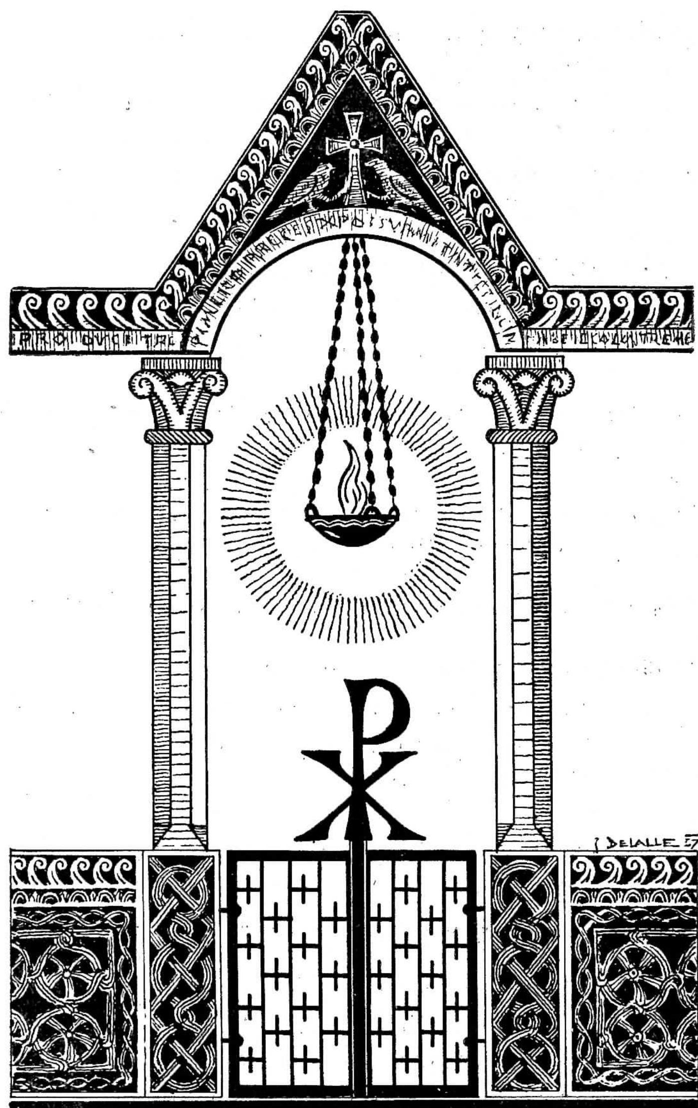
Poznato je, da su Japanci u umjetnosti fini, poetični, skoro irealni. Njihove su slike više pjesme nego stvarnost, pa su veoma često tražene na svjetskim tržištima. Kod japanske umjetnosti opaža se neka duhovnost. Kad ta duhovnost, koja potvrđuje staru istinu da je ljudska duša po prirodi kršćanska, dođe u čisto kršćansku sferu, ona proizvodi značajna djela. U Japanu postoji prava škola kršćanskih umjetnika kao što su: Luka Hasegova, Okoyama, Tahiro, Toda i drugi. Dok kršćanska umjetnost na Zapadu skoro umire pod udarcima modernizma ili groteknosti, dotle u Japanu cvjeta pročišćena i produhovljena, da se svi katolički krugovi čude i dive, kako javlja agencija Fides.

Vječna atrakcija Cluny-a.

Tko nezna za Cluny? To je stara benediktinska apatija u Francuskoj, koja je osobito cvala u XII. i XIII. stoljeću. O njoj je napisao posebnu monografiju A. Chagny pod naslovom »Cluny i njegovo carstvo«. Zaista carstvo, duhovno carstvo koje uvijek privlači duše i u naše moderno doba ima obožavatelje. Knjiga je bila razgrabljena. Ovih dana izašlo je novo izdanje na zadovoljstvo svih ljubitelja benediktinskog reda i zapadne civilizacije.

ŽIVOT S CRKVOM

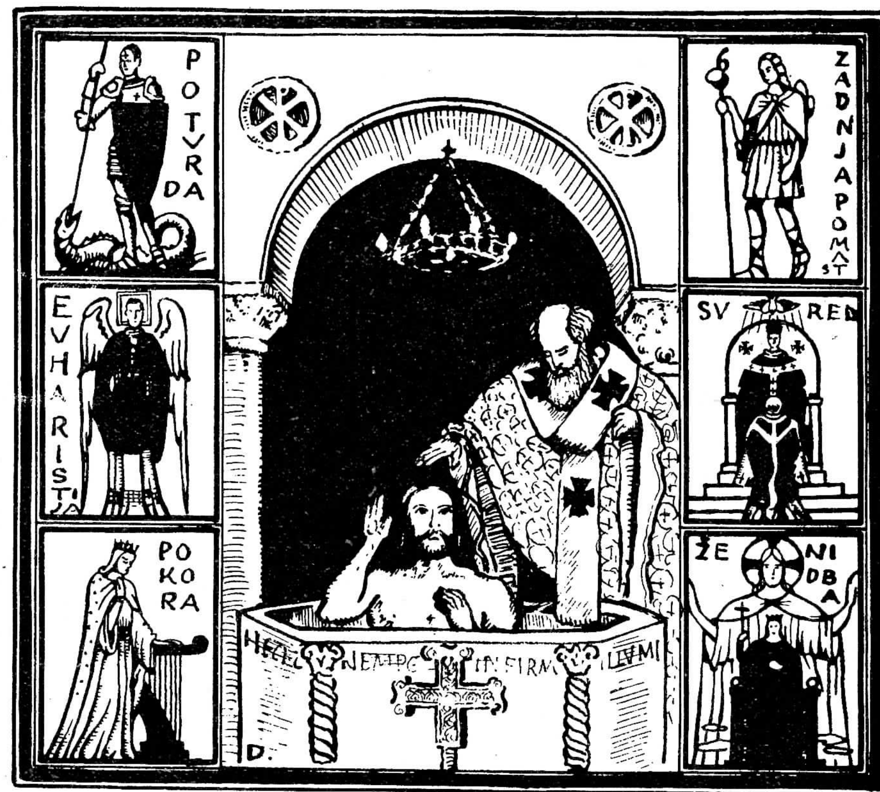
LITURGIJSKI ČASOPIS ✠

God. IV. - 1938. - Hvar

ŽIVOT S CRKVOM

LITURGIJSKI ČASOPIS

God. V. - 1939. - Hvar

CRKVENI KALENDAR

Nedjelja 5 XI: **23. NEDJELJA PO DUHOVIMA.** Zeleno. Poludv.
Ponedjeljak 6 XI: **Šesti dan u osmini Svih Svetih.** Bijelo. Poludv.
Utorak 7 XI: **Sedmi dan u osmini Svih Svetih.** Bijelo. Poludv.
Srijeda 8 XI: **Osmina Svih Svetih.** Bijelo. Dvostruko.
Četvrtak 9 XI: **Posveta bazilike Presv. Spasitelja.** Bijelo. Dvostruko II. reda.
Petak 10 XI: **Sv. Andrija Avelin,** priznavalac. Bijelo. Dvostruko.
Subota 11 XI: **Sv. Martin,** biskup, priznavalac. Bijelo. Dvostruko.

Nedjelja 12 XI: **24. NEDJELJA PO DUHOVIMA.** Zeleno. Poludv.
Ponedjeljak 13 XI: **Sv. Didak,** priznavalac. Bijelo. Poludvostruko.
Utorak 14 XI: **Bl. Nikola Tavilić,** mučenik. Crveno. Dvostruko.
Srijeda 15 XI: **Sv. Albert Veliki,** biskup i crkv. naučitelj. Bijelo. Dvostruko.
Četvrtak 16 XI: **Sv. Gertruda,** djevica. Bijelo. Dvostruko.
Petak 17 XI: **Sv. Grgur Čudotvorac,** biskup i prizn. Bijelo. Poldv.
Subota 18 XI: **Posveta bazilike Sv. Petra i Pavla.** Bijelo. Dvostr.

Nedjelja 19 XI: **25. NEDJELJA PO DUHOVIMA.** Zeleno. Poludv.
Ponedjeljak 20 XI: **Sv. Feliks de Valois,** prizn. Bijelo. Dvostruko.
Utorak 21 XI: **Prikazanje Bl. Dj. Marije.** Bijelo. Dvostruko.
Srijeda 22 XI: **Sv. Cecilija,** djevica i mučenica. Crveno. Dvostr.
Četvrtak 23 XI: **Sv. Klement,** papa i mučenik. Crveno. Dvostruko.
Petak 24 XI: **Sv. Ivan od Križa,** priznavalac i crkveni naučitelj. Bijelo. Dvostruko.
Subota 25 XI: **Sv. Katarina,** djevica i mučenica. Crveno Dvostr.

Nedjelja 26 XI: **26. 8 POSLJEDNJA NEDJELJA PO DUHOVIMA.** Zeleno. Poludvostruko.
Ponedjeljak 27 XI: **Ponedjeljak iza 26. nedjelje po Duhovima.** Zeleno. Jednostavno.
Utorak 28 XI: **Utorak iza 26. nedjelje po Duhovima.** Zeleno. Jedn.
Srijeda 29 XI: **Navečerje Sv. Andrije apostola.** Ljubičasto. Jedn.
Četvrtak 30 XI: **Sv. Andrija apostol.** Crveno. Dvostruko. II. reda.
Petak 1 XII: **Petak iza 26. nedjelje po Duhovima.** Zeleno. Jednost.
Subota 2 XII: **Sv. Bibijana,** djevica i mučenica. Crveno. Poludv.